

Reindriftnytt

Boazodoallo·odđasat

Nr. 2 - Juni 2004 - 38. årgang

Reindriftnytt Boazodoallo-oddasat

Ansvarlig utgiver:

Reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta
Reindrifftsforvaltningen
Markveien 14, 9510 Alta

Telefon Reindrifftsforvaltningen:

78 45 70 20
78 45 70 49 (fax)
e-post: alta@reindrift.no

Hjemmeside: www.reindrift.no

Redaksjon:

Ansvarlig
Agnar Berg
Tlf: 75 51 86 27 e.kl 17.00
Per Torbjørn Jystad
Tlf: 75 58 58 99 e.kl 17.00
Mobil: 45 61 04 47

Adresse:

Per Torbjørn Jystad
Storsvingen 9, 8012 Bodø
Merk; Reindriftnytt
e-post: ptojy@online.no

Annonser:

MediaRingen AS
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04
Fax. 78 45 70 05
e-post: sarilla@mediaringen.com

Grafisk produksjon:

Bjørkmanns Trykkeri AS
Aronnesv. 63
Postboks 2132, 9507 Alta
Tlf: 78 44 66 88
e-post: post@bjorkmanns.no

Annet:

Reindriftnytt utgis fire ganger i året. Magasinet har et opplag på ca. 2.500 og henvender seg til utøvere og forvaltning i og rundt reindriftnæringen.

Forsidefoto:

Lars Krempig

Baksidefoto:

Per Torbjørn Jystad

Innhold

Møtte veggen

Arctic Rein og Vilt AS hadde åpningsfest samtidig som landbruksministeren forkynnte at det måtte ekstraordinære tv-kampanjer til for å få unna reinkjøttet. – En vel tøff start sier sjefen på Mo, John Anders Lifjell.

Side 7–9

Firer ikke på reintallet

Reindriftsstyret firer ikke på at reintallet skal ned til 64.100 i Vest-Finnmark innen 1. april 2005. Reintallstilpasningsprogrammet kan nå bli utvidet til å gjelde samtlige distrikter i Norges største reinbeiteområde.

Side 10–13

Tøff kamp om formannsvervet

Landsmøtet i Norske Reindriftssamers Landsforening (NRL) preges av en hard kamp om formannsvervet mellom nåværende formann Aslak J. Eira og utfordrer Ellinor Guttorm Utsi.

Side 28–29

Kunnskap like mye verdt som kjøtt

Reindriftsfamilienes unike kunnskap om naturbruk og de gamle driftsformene kan være gull verdt. Å la turister bo sammen med familien på sommerboplassene kan gi gode inntekter mener svenske samer.

Side 41–43

Kjøper seg fri fra jobben

Risten I. Turi arbeider som konsulent ved Sametingets språkavdeling i Kautokeino. Like før påske fikk hun et stipend fra RUF som gjør henne istand til å «kjøpe» seg fri fra jobben for å få opplæring i tradisjonell reindriftskunnskap.

Foto: Agnar Berg

Risten I. Turi arbeider som konsulent ved Sametingets språkavdeling i Kautokeino. Nå skal hun «kjøpe» seg fri fra jobben for å få opplæring i tradisjonell reindriftskunnskap.

Av Agnar Berg

Like før påske fikk hun vite at hun hadde fått stipend fra Reindriftens Utviklingsfond, RUF, for nettopp å kunne «kjøpe» seg fri fra jobben i Sametinget.

Mellomfag i samisk

– Jeg kom på ideen om å søke i fjor høst etter at jeg hadde snakket med noen andre som hadde gjort det samme, sier Risten.

Risten er fra Ávzi i Kautokeino kommune. Hun er vokst opp med reindrift. Familien tilhører reinbeitedistrikt 11 T Reinøy i Troms. I praksis forlot hun reindriften da hun begynte å studere. Hun er utdannet sykepleier og har i tillegg mellomfag i samisk.

– Jeg søkte om støtte til å ta permisjon fra jobben slik at jeg kan være

med på oppgaver i reindriften som jeg ellers ikke har anledning til. Jeg planlegger å begynne til høsten, sier hun.

Risten nevner noe av de ferdighetene hun ønsker å lære mer om. Hun understreker at det hun ønsker å lære er på et videregående nivå.

– Det er mye jeg ikke har fått med meg siden jeg ikke til daglig jobber med rein. Det jeg ønsker å lære mer om er blant annet hvordan en velger ut reinskinn til de forskjellige formål, når det er best å slakte reinen for å få den beste skinnkvaliteten, å velge ut slakterein og å skjære og behandle sennagress. Dette er ikke duodji, men heller å fremskaffe råstoffene som kan brukes til duodji, sier hun

Hvem er jeg?

Risten sier videre at dette med å lære tradisjonell reindriftskunnskap ikke har noe med at hun ønsker å begynne med rein selv. Hun sier at hun er i et dilemma når hun ikke er med på den daglige driften. En kan heller ikke bare tro at en bare kan komme

dann og vann og tro man behersker reindriften, sier hun.

– Jeg er jo vokst opp i reindriften og har dermed fått med meg veldig mye kunnskaper om næringen, men det er likevel mye jeg ikke kan siden jeg ikke deltar i reindriften i det daglige.

– Hvilke tanker har du gjort deg om reindriften i dag?

– Jeg tror det kreves mer av de som driver med rein i dag enn det gjorde tidligere. Det er så mye administrativt som en må forholde seg til i dag. I tillegg er reindrift en næring under press og reindriften må til stadighet argumentere for sin rett i for eksempel arealsaker. Derfor tror jeg at de som velger å gå inn i reindriftsnæringen må være tøffe, sier Risten.

En av brødrene til Risten er med i driften sammen med hennes far. Hun håper at familiens drift skal bli ført videre.

– Jeg tror jeg vil føle det trist hvis mine foreldre slutter med rein: Hvem er jeg da, hva er man når man ikke har disse dyrene, undres Risten.

Oaivečálus

De lea fas okta boazodoallojahki nohkan ja mii lávket odda jahkái boazodoalu dáfus. Boazoeaiggádat vuorddašit miessemearkuma. Dalle besset diehtit man olu miesit leat. Lea buorre doaivva ahte maiddái dát jahki šaddá buorre jahki boazodollui. Dat lea buorre, muhto boazodoallohoavda váivahuvvá veaháš dainna alla boazologuin, erenoamážit Oarje-Finnmárkkus. Boazologu heiveheapmi lea fáddán juohke čoaččkimis Boazodoallostivrras. Dát guoská maiddái Nuorta-Finnmárkku boazodoalu rámmánjuolggadusaid mearrideapmái. Nu lea ge Finnmárkku boazodoallu hui guovddáži. Dat ii mearkkaš ahte Boazodoallohállddahas ii beroš eará guovvluid boazodoaluin. Stuoradikki gáibádus heivehit boazologu Oarje-Finnmárkkus dagaha ahte fertet erenoamážit deattuhit dán guovllu.

Boazodoallohoavda lea ovttas Boazodoallostivrra miellahtuin, Nils Mikkel Sombyin, ja regionála boazodoalloeiseválddiiguin leamaš geahčadeamis Davit Nordlánddas. Dát lei gelddolaš, muhto čájeha maiddái makkár váttis dilis boazodoallu lea muhtun guovlluin Nordlánddas. Lea šállošahti go guovllu boazolohku lea nu garrasit njiedjan boraspiriid ja váttis doaibmadiliid geažil. Sihke boazodoallohoavda ja Boazodoallostivra oaivvildit ahte buot guovllut mat leat definerejuvvon boazodoalloguovlun, galget geavahuvvot boazodoallobuolbmiliidda. Mii fertet suddjet boazoguhtuneatnamiid ja de fertejit dát leat anus. **Mii suddjet eatnamiid buoremusat go atnit daid.** Muhto lea liikka deatalaš ahte boazoeaiggádat sáhttet duodaštit ahte sii ellet boazodoaluin. Dáinnaláigiin ipmirda servodat mudui ahte boazodoallu dárbbáša eatnamiid.

Eanandoallodepartementa, NBR ja Boazodoallohállddahas leat álggahan barggu čielggadit nissonolbmuid dili boazodoalus. Dát lea deatalaš bargu mii galgá loahpahuvvot ovdal 2005/2006 šiehtadusjagi boazodoallošiehtadusaid. Nissonolbmot leat olu mielde ealáhusas ja fuolahit daid dipmá árvvuid ealáhusas gos dievddut leat eanetlogus. Guovddážiis dás lea árbevirolaš máhtu sirdit buolvvas bulvii. Boazodoallonissonat eai leat homogena nissonjoavku. Leat stuora erohusat agis, fidnoduogážiis ja boazodoalu gullevašvuodas. Danne lea deatalaš čuvget dili boazodoallonissoniid iešgudetlágán duogáža vuodul.

Boazoeaiggádiin leat alla vuordámušat odda boazodoallohállddahas. Nu go lálkaárvalus dál lea, de ožžot boazoeaiggádat buoret stivrenvuogitvuoda iežaset ealáhusa dáfus. Dát čuovvu servodatovdáneami mudui, ahte ii galgga detáljadásiis stivret. Galgá earuhit mii lea almmolaš ovddasvástádus ja mii fas gullá priváhta dássái. Mun sávan ahte lálkaárvalusa bargu manašii johtilit vai Stuoradiggi beassá mearridit odda lága. Odda lálka šaddá deatalaš veahkkeneavvun Norgga boazodoalu buori hállddaseamis. Vaikko oažžut ge odda boazodoallohállddahas dán riikkas, de lea deatalaš geahččat mii boazodoaluin dáhpáhuvvá eará davviriikkain. Mun jáhkán ahte ovttasdoaimba ja ovttasbargu riikkarájiid rastá lea deataleabbo go goassege ovdal, ja boahtá oppalaččat nannet Davviriikkaid boazodoalu. Njukčamánuis dán jagi lei Boazodoallohállddahas čoaččkin Suoma ja Ruota boazodoalloeiseválddiiguin. Buot golmma davviriikkas leat mis seamma hástalusat, sihke njuovvan-/márkandili, boraspiriid, alla boazologu ja boazoguhtuneatna-

miid suddjenváttisvuodaid dáfus. Dat čájeha ahte ovttasbargu ferte nannejuvvot ja ovdánahttojuvvot viidáseappot vai buot davviriikkain šattašii nanu boazodoallu.

Álggus čállen ahte mun váivahuvan dainna alla boazologuin. Lea váidalahti go váttis njuovvan- ja márkandilli lea hehttehussan Oarje-Finnmárkku boazoeiveheami dáfus. Mun lean vásihan ahte ealáhusas lea leamaš dáhttu viiddidit njuovvamiid, ja ahte leat beahtahallan ja váivahuvan dan váttis márkandili geažil. Dilli lea dagahan ahte boazoeaiggádat geat háliidedje heahtitit doaimmaset, eai ožžon dán vejolašvuoda. Dat lea váttis. Buoremus dán dilis livččii leamaš ásahit ekonomalaš dáhkádusortnega daidda orohagaide mat heivehit boazologu.

Mun ipmirdan roahkka ahte dilli dovdo váttisin, go vuorkkain lea biergu ja geavaheaddjit fas lohket ahte lea váttis fidnet bohccobierggu. Dát lea hástalus maid fertet čoaččat ovdal boahtte njuovvanáigodaga. Mun in jáhke ahte gávdno dušše okta čoaččadus. Mun jáhkán ahte leat olu doaimmat mat fertejit čadahuvvot. Lea deatalaš ahte lea buorre njuovvankapasitehta, buorre márkantievrrideapmi bohccobierggu dáfus, ja ii unnimusat buorre dialoga singuin geat vuvdet bohccobierggu. Dán hástalus fertejit NBR, Eanandoallodepartementa ja Boazodoallohállddahas váldit ovttas.

Loahpas áiggun sávvat NBR:ii lihku riikačoaččkimiiin Rørosas. Sávan maiddái buot boazoeaiggádiidda ja lohkkiiide buori geasi!

Ellen Inga O.

Leder

Så er nok et reindriftsår tilbakelagt og vi går inn i et nytt år for reindriften. Reineiere ser frem til kalvemerking. Da får de oversikt over kalvetilgangen. Utsiktene er bra for at også dette året blir et godt år for reindriften. Det er bra, men reindriftssjefen er bekymret over det høye reintallet, spesielt i Vest-Finnmark. Reintallstilpasningen er tema på hvert eneste møte i Reindriftsstyret. Det gjelder også fastsetting av rammebetingelser for reindriften i Øst-Finnmark. Dermed er det stort fokus på reindriften i Finnmark. Det innebærer ikke at Reindriftsforvaltningen ikke bryr seg om reindriften i andre områder av landet. Stortingets krav om tilpasning av reintallet i Vest-Finnmark må nødvendigvis føre til at det er spesiell fokus på dette området.

Reindriftssjefen har, sammen med medlem i Reindriftsstyret, Nils Mikkel Somby og de regionale reindriftsmyndigheter vært på befaring i Nordre Nordland. Dette var interessant, men gir også et bilde av den vanskelige situasjonen reindriften i deler av Nordland er i. Det er beklagelig at reintallet i området har gått drastisk ned som følge av rovdyr og vanskelige driftsforhold. Både reindriftssjefen og Reindriftsstyret mener at alle områder som er definert som reindriftsområder skal brukes til reindriftsformål. Vi må beskytte reindriften arealer og dermed må disse være i bruk. **Det er gjennom bruk vi verner arealer best.** Men det er like viktig at reineiere kan vise til at de lever av reindrift. På den måten forstår det øvrige samfunn at reindriften trenger arealer.

Landbruksdepartementet, NRL og Reindriftsforvaltningen har igangsatt et arbeid for å se på kvinnes situasjon i reindriften. Dette er et viktig

arbeid som skal være sluttført før reindriftsforhandlingene for avtaleåret 2005/2006. Kvinnene bidrar med mye i næringen og ivaretar de myke verdier i en mannsdominert næring. Sentralt i dette er overføring av tradisjonell kunnskap til neste generasjon. Reindriftskvinnene er ingen homogen gruppe kvinner. Det er variasjoner i alder, yrkesbakgrunn og tilknytning til reindriften. Det er derfor viktig å belyse situasjonen ut ifra reindriftskvinnenes ulike ståsted.

Reineiere har store forventninger til ny reindriftslov. Slik lovforslaget ligger, vil det gi reineiere større styringsrett over egen næring. Det er i tråd med øvrig samfunnsutvikling, man skal ikke regulere på detaljnivå. Man må skille mellom hva som er et offentlig ansvar og hva som hører hjemme i den private sfære. Jeg håper at det nå skjer en forgang i arbeidet med lovproposisjonen, slik at Stortinget får vedta en ny lov. Den nye loven vil være et viktig verktøy for en god forvaltning av reindriften i Norge. Selv om vi får en ny reindriftslov i dette landet, er det viktig å se hva som skjer i reindriften i de andre nordiske land. Jeg tror at samhandling og samarbeid på tvers av landegrensene er viktigere enn noen sinne og vil totalt sett styrke reindriften i Norden. I mars dette år hadde

Reindriftsforvaltningen møte med finske og svenske reindriftsmyndigheter. I alle tre nordiske land har vi de samme utfordringer, både i forhold til slakte-/markedssituasjonen, rovdyr, høyt reintall og problemer med å verne reindriften arealer. Dette tilsier at samarbeidet må styrkes og videreutvikles for å ha en solid reindrift i alle nordiske land.

Innledningsvis skrev jeg at jeg er bekymret over det høye reintallet. Det er beklagelig at den vanskelige slakte- og markedssituasjonen er en skranke for reintallstilpasningen i Vest-Finnmark. Jeg opplever at det i næringen har vært en vilje til større uttak og det har vært stor skuffelse og frustrasjon over den vanskelige markedssituasjonen. Situasjonen har ført til at reineiere som ønsket å avvikle sin reindrift ikke fikk slik mulighet. Det er problematisk. Det ideelle i denne situasjonen hadde vært å ha en økonomisk garantiordning for de distrikter som tilpasser reintallet.

Jeg har stor forståelse for at situasjonen føles meningsløs, all den tid det finnes kjøtt på lager, mens forbrukere sier at det er vanskelig å få tak i reinkjøtt. Dette er en utfordring som må løses før neste slaktesesong. Jeg tror ikke det finnes bare en løsning. Jeg tror at det er mange grep som må gjøres. Det er viktig å ha tilstrekkelig slaktekapasitet, god markedsføring av reinkjøtt, men ikke minst ha god dialog med de som selger reinkjøtt. Denne utfordringen må NRL, Landbruksdepartementet og Reindriftsforvaltningen sammen ta.

Til slutt vil jeg ønske NRL lykke til med landsmøtet på Røros. Jeg ønsker også alle reineiere og lesere en riktig god sommer!

Ellen Inga O.

Populær reindriftsutdanning

Det er mange som ønsker en utdanning innen reindrift. Søkerallet til Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino har gått opp.

Av Agnar Berg

For grunnkurs naturbruk ved den videregående skolen i Kautokeino er det i år flere søkere enn skolen kan ta opp. Det er også mange søkere til VK 1 kurset i reindrift. Dette er de to kursene skolen tilbyr i reindrift.

Kontrakt med driftsenhet

– For oss har lov om fagopplæring i arbeidslivet, som kom for to år siden, vært en velsignelse. Loven har ført til at vi har fått langt flere søkere til de to reindriftskursene enn tidligere, sier Mats Steinfjell, som er rektor ved Samisk videregående skole og reindriftsskole.

Den typiske eleven som skal ta en utdanning innen reindrift i den videregående skolen tar først grunnkurs naturbruk. Så går han på VK 1. De to siste årene er han eller hun i lære, gjerne hos sine foreldre. Det må skrives en kontrakt med den driftsenheten der eleven skal ha sin læretid.

Steinfjell sier at skolen er åpen for elever fra hele landet, men at det i år

er relativt mange elever fra Øst-Finnmark. Det er også mange fra Øst-Finnmark som har søkt om opptak til neste skoleår.

Internettundervisning

– En av de tingene som er spesielt med skolen vår er at mye av undervisningen er praktisk rettet mot reindriften. Siden skolen ikke har noen reinflokk selv må vi være veldig fleksible. Vi må i stor grad tilpasse det teoretiske opplegget til når det er

Mats Steinfjell, som er rektor ved Samisk videregående skole og reindriftsskole, er godt fornøyd med at flere ønsker å ta seg en utdanning i reindrift.
Foto: Agnar Berg

Praktisk reindrift er en viktig del av opplegget til de to reindriftskursene ved Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino.

Illustrasjonsfoto: Agnar Berg

mulig å arbeide med reinen. Det avhenger som av vær og vind og mange andre ting, sier Steinfjell.

Selv om skolen i utgangspunktet er åpen for alle, så gis det tilleggs-poeng for samiske søkere og for søkere som snakker samisk.

– Det er naturlig å gi tilleggs-poeng for språket siden samisk er «reindriftsspråket», sier rektoren.

Steinfjell sier videre at skolen holder på med et utviklingsprosjekt for fjernundervisning der mye av undervisningen skal skje via internett.

– Det vil også bli samlinger og samlingene kan like gjerne skje på elevenes hjemplasser som i Kautokeino, sier Steinfjell.

«Reindriftsskolen» ble opprettet som Statens heimyrkeskole for samer i 1952. I 1958 skiftet den navn til Statens Reindriftsskole. Skolen holdt til på Borkenes utenfor Harstad frem til den ble flyttet til Kautokeino i 1981. I 1988 ble den slått sammen med den videregående skolen i Kautokeino og fikk navnet Samisk videregående skole og reindriftsskole.

Tøff start for ny foredlingsbedrift

Arctic Rein og Vilt fikk en knalltøff start. Åpningen av det nye foredlingsanlegget på Mo skjedde samtidig som landbruksminister Lars Sponheim måtte ty til ekstraordinær markedsføring av reinkjøtt for å bli kvitt kjøttbergene.

Av Per Torbjørn Jystad

For daglig leder John Anders Lifjell har det vært tre svært travle år siden ideen om en videreforedlingsbedrift på Mo ble født. Ved inngangen til sommeren sitter han med et flunkende nytt foredlingsanlegg, men satsingen har kostet mye. Markedet for reinkjøtt kollapset akkurat da produksjonen skulle begynne i desember i fjor.

– Vi skulle vært i gang i oktober, men det ble oppstart først den 10.–11. desember. Dermed glapp også julesalget, konstaterer Lifjell.

Moderne bedrift

Det skinner gjennom at ingenting er overlatt til tilfeldighetene under arbeidet med lokalene på Gruben i Mo i Rana. Gulv, vegger, tak – alt er totalrenovert. Nytt moderne utstyr er montert i alle rom og de tekniske installasjonene skal sikre en rasjonell drift. Det er rent, pent og oversiktlig i alle kriker og kroker av de cirka 700 kvadratmeterne med kontorer, produksjonslokaler og lager. Til sammen er det investert 5,5–6,0 millioner kroner for å omgjøre det tidligere bilverkstedet til foredlingsanlegg for reinkjøtt og annet vilt. Eierne er fem norske reineiere, et reinbeitedistrikt, Rana Utviklingsselskap, Statskog og

Tøffe tak. John Anders Lifjell kunne åpne dørene på det nye anlegget samtidig som landbruksministeren bevilget ekstra midler for å bli kvitt kjøttbergene. – Det var ikke slik vi hadde tenkt oss det da vi gikk i gang med planleggingen av bedriften, sier John Anders Lifjell.
Foto: Per Torbjørn Jystad

en svensk sameby.

– Et topp moderne anlegg for nedskjæring, produksjon av pølse, spekepølse, hakk, røkte produkter og filet.

Videre har vi ferdigstekte produkter som roastbiff og reinsdyrstek. Vi har satset på maskinparken noe som igjen gir oss mulighet for å utvikle nye

produkter, understreker Lifjell.

Han kan derfor trygt åpne dørene for kresne kunder som vil på inspeksjon. Dagen etter at Reindriftnytt var innom ankom også styringsgruppa for Verdiskapingsprogrammet for rein med blant annet representanter fra Landbruksdepartementet og Innovasjon Norge (tidligere SND).

Kunne ikke forutse

Lifjell forklarer at man denne som-

merer nok blir nødt til å suge på tommelen. Hvorvidt det blir nødvendig med en emisjon for å styrke likviditeten er det dog for tidlig å si noe om.

– Men det er klart. Dette ble en tøff start med et vanskelig marked. En situasjon vi vanskelig kunne forutse da vi satt med de første prospektene på bordet tre år tilbake, poengterer han.

På lageret ligger dog en pen pro-

duktportefølje både av ferske og frosne produkter. Lifjell er heller ikke i tvil om at det er marked for en liten aktør sør for Saltfjellet midt i Nordland. Mens Reindriftnytt er på besøk ringer sjefen på Stensaas Reinsdyrslakteri AS, Arnstein Steensas. Rørosbedriften har vært til uvurderlig hjelp under etableringen av bedriften. Lifjell har fått sin opplæring der. Det samme har andre ansatte. Stensaas har da også tidligere i Reindriftnytt pekt på at det utvilsomt er et behov for en slik videreforedlingsbedrift midt i Nordland.

Lifjell er heller ikke bekymret for at markedet er for lite. Så langt er man kommet i gang med leveranser til lokale butikker og grossister. Å selge billig er dog ingen god strategi. Det er vanskelig å konkurrere med produsenter som åpenbart har en lavere prisprofil. Et prisfall fra 260 til 190 kroner per kilo for filet ut til grossist, svir. Konkurransen fra hjort og lam er også betydelig.

– Det blir hardt å jobbe opp prisene igjen. Og selv om vi er sårbare nå kan vi ikke selge billig. Velger vi en slik strategi kan vi like gjerne gi oss med en gang.

Kvalitet hele veien

Arctic Rein og Vilt AS er prestisjeprosjektet for reindriftnettens Verdiskapningsprogram. 4–5 ansatte vil ha jobb året rundt. I tillegg kommer en liten håndfull personer til i sesongen. Denne høsten blir svært viktig understreker Lifjell. Cirka 2.500 skrotter skal kjøres gjennom anlegget årlig og omsetningen fra Arctic Rein og Vilt AS er stipulert til ca 5–6 millioner kroner i et fullt driftsår. Det handler ikke bare om penger, men også om å være i stand til å levere kvalitetsprodukter.

– Kvaliteten avhenger imidlertid ikke bare av oss. Også reieneierne må drive slik at vi ikke får råstoff som er forringet. Det dreier seg både om hvordan inndrivingen av dyrene skjer, arbeidet i innhegningen og slaktingen. Vi ser helt klart store kvalitetsforskjeller på de skrottene vi

Finish. Eierne av bedriften har lagt vekt på at anlegget skal ha en høy standard. Lite er overlatt til tilfeldighetene. Her fra produksjonshallen.

Foto: Per Torbjørn Jystad

mottar her, sier han.

Temaet er følsomt, men Lifjell mener det er viktig at det settes fokus på hele kjeden fra inndrivning til foredling. Arbeid i gjerdet, hygiene, avblødning og nedkjøling er nøkkeltema.

– Gjøres ikke dette riktig taper næringen mye penger. Dårlig kvalitet, gir dårlig holdbarhet og vi som foredler av ferskt kjøtt kan miste en hel salgsuke av i alt 18 dagers holdbarhet på produktene hvis ikke kvaliteten holder mål, understreker han.

Nytt design

I den spisse enden ut mot markedet kreves det også at det gjøres designmessige grep.

– Foreløpig pakker vi bare i en enkel plastemballasje med klistrelapper på. Det må det gjøres noe med, påpeker Lifjell.

Han har blinket seg ut designerne i Strømme & Trondsen Design som aktuelle samarbeidspartnere. De har laget materiale både for Thule Fjord, Valdres Rakfisk og ikke minst Lofotprodukter. Sistnevnte fikk et solid løft etter å ha fått nytt design på sine innpakninger.

– Norsk Designråd skal også få honnør for å ha hjulpet oss på vei med hvordan vi skal finne frem til ulike designere, avslutter han.

Produktspekter. I likhet med andre foredlingsbedrifter, leter også Arctic Rein og Vilt etter nye produkter. Ikke minst i lokalmarkedet har man klart å få fotfeste, konstaterer sjefen sjøl John Anders Lifjell. Foto: Per Torbjørn Jystad

Reindriftsforvaltningen har mange nyheter på

www.reindriftno

– på disse sidene finner du nyheter fra hele reindriftnorge året rundt.

Advokatene
**Bakke og
Pedersen DA**

HJALLIS BAKKE ADVOKAT M.N.A. • TORE PEDERSEN ADVOKAT M.N.A.
METTE MOHÅG ADVOKAT M.N.A. • KJERSTI H. KARLSTRØM ADVOKAT M.N.A.
ROGER NESS ADVOKAT M.N.A. • HELEN JENSSSEN ADVOKAT M.N.A.
LIV KVALVIK KONTORLEDER

STORGT. 128 - POSTBOKS 1015 - 9260 TROMSØ
TLF. 77 60 45 60 - FAX 77 60 45 61
E-POST: fellespost@advokat-bakke.no
ORG.NR: NO 882439062

Sāgat

Sagat – Samisk Avis AS

Laatasveien, Postboks 53
9711 Lakselv/Leavdnjá
Redaktør Geir Wulff
E-post: avisa@sagat.no

Mearrádus bissu

Målet står ved lag

Mearrádus olahit boazologu 64.100 Oarje-Finnmárkui ovdal cuorjánánu 1. beaivvi 2005 doalahuvvo. Muhto boazologuheiveheami bonusortnet sáhtá viiddiduvvot.

Agnar Berg
Jorgalan: ImO

– Mii eat leat rievadan áigumuša olahit dán boazologu. Odas lea ahte boazologu heiveheami prográmma sáhtá viiddiduvvot guoskat buot orohagaide miehtá Oarje-Finnmárkku, lohka Boazodoallostivrra jodiheaddji Mona Røkke.

Viiddida ortnega

Jus ortnet viiddiduvvo buot boazoeaiggádiidda miehtá Oarje-Finnmárkku, de hástalivččii dat buot boazoeaiggádiid unnidit boazologu, lohka son.

Røkke lohka ahte Oarje-Finnmárkku boazologu unnideapmi lea juoga mii su mielas lea hui dehálaš, ja ahte Boazodoallostivra ságastallá

dan birra juohke čoahkkimis.

Son atná váidalahttin ahte iešgudet dilálašvuodat leat dahkan ahte sii eai leat nu guhkás ollen dán áššis, go lei sávahahtti.

– Lea čielggas ahte váttis márkan-dilálašvuotta lea čuohtan min áigumuššii, go njuovahagat eai leat nákcen vuostá váldit daid bohccuid mat ledje fállun. Dat ii leat min stivremis, muhto liikká dat vaikkuha sakka min mearrádusa čadaheapmái. Dan dihte leat mii sáhkálaga Eanandoalodepartementtain dán áššis. Mii leat oaidnán ahte vuovdalandoaimmain, mat čadahuvvojede ovdal juovllaid ja beassáziid, lei ávki. Dan dihte lea dehálaš ain čadahit diekkár kampanjjaid seammás go sihkkarastá ahte bohccobiergu lea oazžumis.

Go boazodoallu lea unna biergobuvttádeaddjáš eanandoalu ektui, de navdá Røkke ahte lea vejolaš jodihit dan bierggu mii fállujuvvo. Røkke muitala ahte lea vuohtán dakkár balu boazodoalu bealis, ahte go Oarje-Finnmárkku boazolohku lea unniduv-

von, de báhcet muhtun orohagat guorosin, ja de sáhtá boazodoallu massit vuoigatvuoda daidda guovlluide.

Boazolohku sáhtá rievdat

– Mun ipmirdan balu, muhto dat ii galgga dáhpáhuvat. Boazodoallu ii galgga massit eatnamiid. Muhtun jagiid geahčen, go guohtumat fas leat buorránan, de sáhttet dát guovllut fas adnot boazoguohtumin. Lohku 64.100, mii dál lea mihttomearrin, ii leat lohku mii galgá agibeavvi doalahuvvot. Bajimus boazolohku sáhtá rievdat, ja dat árvvoštallojuvvo guohtundilálašvuodaid mielde, lohka Røkke.

Røkke lohka ahte dás duohko lea dehálaš erenoamážit guorahallat Oarje-Finnmárkku orohagain daid main eai leat dohkkehuvvon orohatplánat ja main lea beare alla boazolohku. Boazodoallostivrra jodiheaddji lohka ahte Oarje-Finnmárkku golmma johtolagas lea Guovdojohtolat masa giddejit eanemus fuomášumi vai orohagat olahivčče mihttomeriid.

Illustrasjonsfoto: Per Torbjørn Jystad

Eahperealistalaš mihttomearri

NBR' jodiheaddji Iskkon Máhte Áslat ii ane vejolažžan cuoŋománu 1. beavvi 2005 rádjái oláhit boazologu mii lea 64.100 dahje unnit.

– Dan gal in ane vejolažžan, vát-tis márkan- ja njuovvandalálašvuodaid geažil mat leat leamaš ja ain bistet. Diedán

ahte boazolohku baicca lea lassánan manemus áiggiid, ja mun sávan eiseválddit manjedit boazologu unnideami áigemeari, lohká Áslat.

Iskkon Máhte Áslat čuoččuha ain ahte guohtumat gierddaše sakke eanet bohccuid go 64.100.

Urealistisk målsetning

Lederen i NRL, Aslak J. Eira, ser det ikke som realistisk å nå målet om et reintall på 64.100 eller lavere innen 1. april 2005.

– Nei det ser jeg ikke som mulig på grunn av den vanskelige markeds- og slakterisituasjonen næringen har hatt og fortsatt sliter med.

Jeg registrerer at reintallet har økt ytterligere den siste tiden og jeg håper at myndighetene utsetter tidsfristen for å nå dette reintallet, sier Eira.

Eira holder fortsatt fast på at tallet 64.100 er for lavt i forhold til det beitene tåler.

Målsetningen om å komme ned i et reintall på 64.100 dyr i Vest-Finnmark innen 1. april 2005 står fast. Men bonusordningen i reintalls-tilpasningen kan bli utvidet.

Av Agnar Berg

– Ja vi har ikke endret vår målsetning om å nå dette reintallet. Det nye er at reintalltilpasningsprogrammet kan bli utvidet til å gjelde samtlige distrikter i hele Vest-Finnmark, sier leder for Reindrifststyret, Mona Røkke.

Utvider ordningen

– Dette med å utvide ordningen til å gjelde hele Vest-Finnmark vil gjøre det interessant for samtlige reinieiere å få ned reintallet, sier hun.

Røkke sier at å få ned reintallet i Vest-Finnmark er noe som hun er svært opptatt av og at det står på dagsorden hver gang Reindrifststyret møtes.

Hun sier at det er beklagelig at

omstendighetene har ført til at en ikke har kommet så langt som en skulle ønske med å få ned reintallet.

– Det er klart at prosjektet er rammet av den vanskelige markedssituasjonen og at slakteriene dermed ikke har vært istand til å ta imot det som de ble tilbudt av rein. Dette er utenfor vårt område, men likevel så har det så stor betydning for at vi skal komme i mål. Derfor er vi dialog med Landbruksdepartementet om saken. Vi så at markeds kampanjene før jul i fjor og til påske i år hadde effekt. Derfor er det viktig å fortsette med slike kampanjer samtidig som en forsikrer seg om at det er reinkjøtt tilgjengelig, sier Røkke.

I og med at reindriften er en liten kjøttnering i forhold til landbruket, så tror Røkke det vil være mulig å få avsetning på det reinkjøttet det måtte være behov for.

Røkke har registrert en viss bekymring for at et redusert reintall vil medføre at beiteland blir liggende

brakk, noe som i neste omgang kan bety at reindriften mister sin hevd på disse områdene.

Reintallet er dynamisk

– Jeg forstår bekymringen, men vi mener at reindriften skal ikke miste areal. Og om noen år når beitene har tatt seg opp kan disse områdene igjen bli brukt til reinbeite. Tallet 64.100 som vi jobber mot er heller ikke noe statisk tall for all fremtid. Øverste reintall er dynamisk og vil bli vurdert i forhold til tilstanden på beitene, sier Røkke.

Røkke sier at det fremover blir viktig å ha et spesielt fokus på reinbeitedistrikter i Vest-Finnmark som ikke har en godkjent distriktsplan og distrikter der reintallet er alt for høyt. Lederen for Reindrifststyret sier at av de tre sonene i Vest-Finnmark så er det Midtre sone som fremover vil trenge et spesielt fokus for at distriktene i sonen skal nå sine målsetninger.

Liiba heaitit

Grep sjansen og avviklet

Boazoeaiggát Nils Isak M. Eira, Juhána Máhte Nils Issát, ii dagahallan. Son háliidii heaitit, ii ge dušše unnidit.

Agnar Berg
Jorgalan: ImO

– In oaidnán vejolažžan unnidit ealu. In livčče sáhtán birget unnit boazologuin go mus lei. De gal lea buoret oalát heaitit, ja Oarje-Finnmárkku boazologu heiveheami programma lei de buorre fáldahkan, lohká Nils Issát.

Eará áigi

Juhána Máhte Nils Issáhis ja su eamidis Ingor Juhána Márehis leat njeallje rávismáná, golbma nieidda ja okta bárdni. Buohkain lea oahppu, dahje leat oahpu gazzame.

– Áhčči lea ávžžuhan min váldit oahpu. Ja go juo vuos lea oahpu gazzan, de lea olmmoš seammás leamaš nu ollu eret boazodoalus ahte lea váttis máhccat dohko, vaikko lea ge bajásšaddan boazodoalus, lohká nieida Inger Máret Eira.

– Lea gal veahá imaš jurddašit ahte mii eat šat leat boazodoalus. Moai han letne mánáideame bajásgeassán dasa, ja sis lea leamaš buorre ja oadjebas bajásšaddan, muittaša Máret.

Nils Issát muitala ahte olles joavku ságastalai vudolaččat heaitima birra, muhto ahte son ieš lei mielas heaitit, go dovdagodii rupmašis ahte lea áigi dan dahkat. Son navdá muohtaskohtera ja 4-juvllaga čuočcan iežas dearvašvuhtii.

– Nils Issát han lea bajásšaddan dan áigge goas eai lean skohterat ja 4-juvllagat. Ovdalaš áiggi boazosámit ledje čada dearvašat. Dálá nuorat, geat dušše skohteráiggis leat eallán, gal dáidet árabut bártidišgoahtit dearvašvuodain, go sii leat čadat healbadan dearvašvuoda, navdá Máret.

Nils Issát atná heaitihanortnega buoremussan dakkáriidda go sutnje, geat juo leat agi alde ja gain lea oalle ollu boazu.

Váillaha giddajohtima

Bearas lea gullan orohakii 35 A Fávrosorda, man geasse-orohat lea Návvena ja Ráissa gaska. Nils Issáhis leat golbma viellja, geat ain barget orohaga boazodoalus. Áibbas olggobeallái boazodoalu son datte ii šatta. Erohus ovdalačča ektui lea ahte dál son beassá vulgjit ealu lusa juste dalle go alcces heive.

Reineier Nils Isak M. Eira tok skrittet fullt ut. Han ville slutte med rein, ikke bare redusere flokken.

Av Agnar Berg

– Jeg tenkte at det går ikke å bare redusere flokken. Jeg kunne ikke fortsette med reindrift med færre rein enn det jeg hadde. Jeg ville slutte helt og da var den nye avviklingsordningen i forbindelse med reinterpassningsprogrammet i Vest-Finnmark gunstig, sier Eira.

En annen tid

Nils Isak M. Eira og kona Marit Gaup Eira har voksne barn, tre døtre og én sønn. Alle har, eller er i ferd med å ta seg utdanning.

– Pappa ønsket at vi skulle få oss en utdanning. Og når en først har fått seg en utdanning så har en samtidig gått glipp av så mye i reindriften at det er vanskelig å komme tilbake selv om at vi er vokst opp med rein, sier datteren Inger Marit Eira.

– Det er litt rart å tenke på at vi ikke lenger driver med rein. Vi har jo oppdratt alle ungene i reindriften og de har hatt en trygg og god oppvekst, sier Marit.

Nils Isak sier at familien tok et lite familieråd før han endelig bestemte seg for å avvikle, men at han selv var innstilt på å slutte fordi han begynte å kjenne på kroppen at det var på tide å gi seg. Han gir scooteren og 4-hjulingen mye av skylden for at kroppen ikke er hva den en gang var.

– Nils Isak er tross alt vokst opp i en tid da det ikke fantes scooter eller 4-hjuling. Reindriftssamene var i gamle dager i god form. De unge i dag som bare har opplevd scootertiden slites nok tidligere ut fordi de ikke har det fysiske grunnlaget, sier Marit.

Nils Isak mener at avviklingsordningen er gunstigst for reineiere som han selv, som er eldre og som har relativt mye rein.

Savner vårflyttingen

Familien har tilhørt reinbeitedistrikt 35 A Fávrosorda med sommerbeite mellom Kvænangen og Nordreisa. Nils Isak har tre brødre som fremdeles driver med rein i distriktet. Så helt uten kontakt med næringen blir han ikke. Forskjellen nå og tidligere er at han kan være sammen med reinen når det passer han selv.

Juhána Máhte Nils Issát ja Ingor Juhána Máret heittiiga boazodoalus, go bodii buorre liiba. Nils Issáha mielas heive heahtihanortnet buoremusat dakkáriidda go sutnje, geat leat agi alde ja geain lea ollu boazu.

Nils Isak M. Eira og kona Marit Gaup Eira grep sjansen da muligheten bød seg om å avvikle reindriften. Nils Isak mener at avviklingsordningen er gunstigst for reineiere som han selv, som er eldre og som har relativt mye rein.

Govven/Foto: Agnar Berg

Jáhkká go maide váillahišgoahtit?

– In gáda ahte válljejin heaitit, muhto diedusge dáiddán váillahit muhtun beliid boazodoalus. Giđđajohtin lei hávski. Seammás gal in váillahivčče čakčajohtima, seavdnjadin ja dálkin. Láven gal ain dávjá jurddašit ahte livččii suohtas ealu luhtte. Nils Issát almmotge dovddasta ahte lea buorre ja álki go ii dárbbat šat.

Muhto go heive, de eandalii vuolgá vieljaidis luhtte finadit.

Oallugat álggáše

Nils Issát lea jurddahallan boazodoalu boahtteáiggi birra.

– Navddán gal váttisvuotan šaddat ahte leat nu oallugat geat háliidivčče boazodollui, vaikko ii leat buohkaide sadji. Buohkat eai čága, muhto nu han Finnmarkkus lea álo leamaš. Mis eai leat goasse váilon olbmot geat háliidit boazodollui, lohka Nils Issát.

Go Nils Issát dál heaitá, de botke maddái iežas manjšohtiid vejolašvuoda bargagoahtit boazodoaluin. Máreha ja Nils Issáha njeallje máná leat bajásšaddan boazodoalus, muhto eai beasa šat joatkit dainna. Sii eai goit beasa joatkit váhnemiid doalu.

– Mus gal alddán eai leat šat vuogiatvuodat, muhto leat čezit boazodoalus, nu ahte in gáidda oalát das eret. Lean maddái lohpadaddan Ruota beali boazosápmelaččain ja moai álge boazodoaluin Trøndelágas, muitala boarraseamos nieida Inger Máret.

Om det er ting med reindriften han vil savne?

– Jeg anger ikke på at jeg valgte å avvikle, men det er klart at jeg savner en del ting ved reindriften. Vårflyttingen var fantastisk. Samtidig vil jeg si at jeg ikke savner høstflyttingen med korte dager og mye uvær. Det hender ofte at jeg våkner om morgenen og tenker at nå skulle jeg ha vært hos flokken. Jeg må innrømme at det er litt deilig å tenke på at jeg ikke absolutt må det lenger, sier Nils Isak.

Men han vil benytte anledningen til å være med sine brødre på fjellet når det passer, sier han.

Mange vil begynne

Nils Isak har gjort seg sine tanker om fremtiden for reindriften.

– Jeg tror det kommer til å bli problemer med at det er for mange som ønsker seg inn i reindriften samtidig som det ikke er grunnlag for så mye rein. Det blir rett og slett ikke plass til alle, men slik har det jo alltid vært her i Finnmark. Vi har aldri hatt rekrutteringsproblemer, sier Nils Isak.

Ved at Nils Isak avvikler settes det også et punktum for å føre reindriften direkte videre nedover i familielinjen. De fire barna til Marit og Nils Isak har vokst opp i reindriften, men kan ikke bli en del av den igjen. De kan ihvertfall ikke videreføre det deres far og mor har bygd opp.

– Jeg har ingen rettigheter lenger, men jeg har onkler som driver aktivt med rein så jeg vil fortsatt ha et nært forhold til reindriften her. I tillegg er jeg forlovet med en svensk reindriftssame og vi skal drive med rein i Trøndelag, sier eldstedatteren Inger Marit.

Dehálaš cealkámušat boraspire- diedáhusas

Boazodoallu berre mearkašit soames dehálaš cealkámušaid loahpalaš Stuoradiggediedáhusas boraspiriid birra. Dá soames cealkagat:

Lávdegotti eanetlohku, Bargidbellodaga, Olgešbellodaga, Sosiálistalaš Gurutbellodaga ja Risttalaš Álbmotbellodaga áirasat háliidit hálddašeami mii eanemus lági mielde sirre bohccuid boraspiriin. Danne oáivvilda eanetlohku ahte boraspirehálddašeamis ferte bures vuhtii váldit boazodoalu ja eanetlohku eaktuda ahte boraspiret galget goddojuvvot go bohtet boazodoalloguovlluide ja dahket vahága.

Luondduhálddašandirektoráhtta lea maiddá massán veto-vuoigatvuoda gumppe goddimá dáfus. Ná daddjo evttohusas:

Eanetlohku dáhttu ahte Birasgáhttendepartemeanta šaddá váidinásahussan báikkálaš boraspirelávdegottiid mearrádušaid dáfus. Luondduhálddašandirektoráhtta galgá dábaláččat árvoštallat ášši ovdal go Birasgáhttendepartemeanta loahpalaáččat mearrida.

Dát galgá guoskat buot náliide, nappo nuppeládje go dál lea ja nuppeládje go ráddehus lea árvalan, namalassii ahte Luondduhálddašandirektoráhtta galgá leat váidinásahus gumppe dáfus.

Boraspiregižžu bistá ain

Miessemánus giedahalai Stuoradiggi boraspirediedáhusa. Vaikko boazodoallu vuittii bealis mángga dáfus, de leat odđa boraspirepolitihka váikkuhusat ain garrasat boazodollui.

Per Torbjørn Jystad
Jorgalan: ImO

– Boraspirediedáhusa giedahallan Stuoradikkis attii mihá buoret bohtosiid go leimmet ballan, muhto liikká čuočcá odđa boraspirepolitihkka garrasit boazodollui, lohka jurista Theo Willenfeldt, Boazodoallohálddahusas Rørosas.

Odđa buhtadusortnet bissehuvvui Willenfeldt lea leamaš guovddázis boazodoalu ovddas ovddideame oainnuid boraspirediedáhussii. Son muitala ahte sii nagode bissehit ráddehusa árvalusa vahátbuhtadusaid birra, man mielde buhtadus galggai máksot boraspirelogu vuodul, ii ge duodaštuvvon ja navdojuvvon vahágiid mielde nu go dál.

– Lea hui dehálaš ahte Stuoradiggi máhcahii buhtadusortnet-evttohusa ráddehussii. Stuoradikki eanetlogu sávaldat cegget eanet boraspiriid ii livčče vástidan evttohussii doalahit ollislaš vahátbuhtadusaid seamma dásis go dál leat. Dokumenttain oaidnit maid ahte buot goddinlobiid váidinásahus šaddá Birasgáhttendepartemeanta. Ovdal lea Luondduhálddašandirektoráhtas leamaš biehtalanváldi gumppe dáfus. Dat ii leat šat, ja dat lea hui mávssolaš eandalii dan dihte go Luondduhálddašandirektoráhtta lea leamaš njoahci reageret, ii leat báljo goasse fuolahan ahte

speadji gumppe goddojuvvo, muitala Willenfeldt.

Buhtadusortnega dáfus gáibidii Stuoradiggi ráddehusas vástadusa manemustá 2006` stáhtabušeahtas. Seammás gáibiduvvui ahte dálá buhtadusortnet jotkojuvvo. Willenfeldt navdá ahte dálá prinsihppa buhtadusa meroštallama birra jotkojuvvo odđa evttohusas go dat boahtá.

Makkár váikkuhusat?

Boazodollui lei maiddá dehálaš ahte Stuoradiggi loahpalaš meannudeamis mearridii čivgi gumppiid logu (golbma).

– Dalle diehtit mas lea sáhka. Eará boraspiriid lohku šattai maiddá unnit go ráddehus álggus lei evttohan. Dasto leat spireguovlluid rájrit rievdaduvvon nu ahte boraspiret dál sáhttet leat viidát guovlluin. Dat lea vuosttamuččat ovdamunnin lulimus orohagaide.

Willenfeldt einnosta almmotge ahte boazodollui šaddá hástalusson go mehčiide gártet eanet boraspiret.

– Mii eat jodihan iežamet oainnu heahtegádjunrievtti čavgema dáfus. Čávgen, mii dahkkui 1990-logus, ii

Theo Willenfeldt.

Geatki ja gumppe. Šaddá ollu sáhka geatkki ja gumppe birra dađi mielde go odda nāšonāla boraspirepolitihkka duođas dovdogoahť. Go heahťegáđjunriekti ii ložžejuvvon, de navdá jurista Theo Willenfeldt ahte mihttomearri lasihit boraspi-riid unnán vástida lobálaš vejolašvuhtii várjalit iežas bohccuid.

Buot govat: Per Torbjørn Jystad

šat vástit odda mearrádussii mas daddjo ahte galget leat eanet boraspi-ret. Sáhttit dál juo mitalit ahte ollu orohagat šaddet vásihišgoahťit ahte boraspiret ráfehuhttet ealuid ja ahte boazoeaiggádiin ii leat lohpi hehttet dan. Eanas gerddiid ii dáidde njuolg-gadus ábuhit – namalassii ahte heah-tegáđjun lea lobálaš dušše dalle go boraspire njuolgut falleha bohcco.

Čielga dáhttu man fertejit čuovvut
Fuoddolága 11. § mearrádus heah-te-gáđjuma birra go spire speadjá, celk-kii Stuoradiggi mángga geardde iežas lávdegoddeevttohusas ahte ferte beak-tileappot jávkadit spejariid.

– Dás berre departemeanta meark-kašit Stuoradikki oainnu ja dáhtu iežas boahttevaš áššegiedahallamis váidinasahussan. Departemeantta vái-levaš dáhttu juolludit báhčínlobiid ja beare gáržžes heahťegáđjunriekti, nugo odne lea, šaddá roassun boazo-

dollui, várre son.

Stuoradikki eanetlohku ii cealkán čielga mearrádusa dan dáfus mainna lágiin eastadandoaimmat galget čađahuvvot. – Celkojuvvoje eatnat čáppa sánit, muhto ii fal mihkke čielga ávžžuhusaid dan birra. Nu geavai várre go lea váttis hutkat eará vaháteastadandoaimmaid go báhčit spejariid, árvoštallá Willenfeldt.

Teoriijat gumppe birra

Willenfeldt navdá maiddá ahte luli-mus orohagat, ja erenoamážit Elgá orohat, ožžot váttisvuodaid gumppe geažil. Ruota gumppe bohtet lund-dolaččat orohahkii ja lagas guovl-luide.

– Dalle ii ábut ahte orohat teoriija mielde ii galga akto guoddit noadi dan geažil go Norggas lea háliidus diktít gumppiid čivgat riikkas. Duoh-tavuodas šaddá Elgá doaimmahit boazodoalu gumppeguovllus. Dalle

ferte orohagas leat vejolašvuhta dahkat juoidá konkrehta go gumppe oaguha bohccuid, deattuha son.

Riektevuogádagas oaidná datte ahte láhka ja gustovaš riekteipmárdus eai álo leat juste ovttaláđje. Váttis-vuohtan lea ráddjet heahťegáđjuma gustot dušše dalle go njuolga falleha.

– Mángga diggeáššis leat oaidnán ahte duopmárat eai čuovo dán njuolggadusa bienasta bitnii, muhto leat áššehuhtán olbmuid geat leat goddán spiriid mat leat leamaš áittan, vaikko eai leat ge njuolga fallehan šibihiid.

Boasttuvuohta

Elgá orohat lea gártan oalle unohis dillái. Elgá lea áidna boazoorohat vidát guovllus, muhto ii leat boraspi-relávdegoddáii ožžon ovddasteaddji, nugo 6., 7. ja 8. guovllut leat. Dat lea Willenfeldta mielas čielga boasttu-vuohta.

– Ii leat mihkke eahpádusaid das ahte Elgás livččii vuogatvuoha oážžut ovddasteaddji, buot eará livččii álbmotrievtti vuostá. Eará guovlluin lea boraspirelávdegottiin okta lahttu mii lea nammaduvvon ovttasrádiid Sámedikkiin, muhto dat ii leat mearriduvvon 5. guovllu, Hedmárkku, dáfus.

Ráddehusa álgo evttohusas livččii Elgá, go lea 5. guovllus, šaddan gier-dat mihá eanet boraspireválttisvuodaid go dan maid Stuoradiggi loah-palaččat mearridii.

Geatki Nordlándii

Okta boadus das go boraspiret dál galget leavvat viidát guovlluide, lea ahte Nordlándá šaddá gierdat eanet getkiid go ovdal. Dál juo lea geatki soames guovlluin sajáiduvvan nanno-sit. Ovdamearkka dihte Nordlándda davimus guovlluin lea geatki garrasit čuohean, ja dan birra mitaluvvui ovddit Boazodoallo-oddasiin. Stuora-diggi ii diktán Finnmarkku leat ráfis, nugo Ráddehus lei evttohan. – Golb-ma geatki ja njeallje albasa datte eai leat nu ollu, go jurddaša ahte Nord-lándii galget 39 geatki ja 65 albasa.

Rovdyrslaget langt fra over

Stortinget ble i mai ferdig med sin behandling av rovdrymeldingen. Selv om reindriftsnæringen vant frem på flere viktige punkter, er konsekvensene av den nye rovdrypolitikken problematisk å leve med.

Av Per Torbjørn Jystad

– Utfallet av Stortingets behandling av rovviltmeldingen, ble langt bedre enn vi først fryktet, men vi er langt fra ferdig med konsekvensene av at vi nå skal få en større rovdrybestand, sier jurist Theo Willenfeldt som har kontorsted ved Reindriftsforvaltningen på Røros.

Ny erstatningsordning stoppet

Derfra har Willenfeldt vært sentral i reindriftsnæringens innspill til rovviltmeldingen. Han konstaterer at man fikk stoppet regjeringens forslag om skadeerstatning basert på et prinsipp om rovdrytetthet og ikke faktiske og sannsynlige tap slik som i dag.

– At Stortinget sendte spørsmålet om erstatningsordningen tilbake til regjeringen, var svært viktig. Et ønske fra flertallet på Stortinget om å ha flere rovdry ville ikke samsvart med en ordning der de samlede erstatningene ble holdt på dagens nivå. Videre fremgår det av dokumentene at ankeinstans for alle fellingssaker blir Miljøverndepartementet. Tidligere har Direktoratet for naturforvaltning (DN) hatt en vetorett når det gjelder ulv. Den er borte nå, noe som ikke minst er viktig fordi DN har reagert sent og nesten aldri sørget for at ulv som har herjet i flokkene

har blitt tatt ut, sier Willenfeldt.

Når det gjelder spørsmålet om erstatningsordningen krevde Stortinget et svar fra regjeringen senest i statsbudsjettet for 2006. Samtidig krevde man at dagens erstatningsordning videreføres. Willenfeldt antar at prinsippet om skjønnsmessig erstatning vil bli videreført når et nytt forslag ligger på bordet.

Hva blir konsekvensene?

Tallfesting av antall ynglinger for ulv (tre stykker) i den endelige innstillingen fra Stortinget, var også et viktig punkt for reindriftsnæringen.

– Da vet man hva man har å forholde seg til når det gjelder ulv. Bestandsmålene på de andre artene er også satt levere enn regjeringens opprinnelige forslag. I praksis er også soneinndelingen endret slik at rovdrytrykket er fordelt over en større del av landet. Det var ikke minst viktig for reinbeitedistriktene helt sør.

Willenfeldt tror imidlertid at reindriftsnæringen vil møte på mange store utfordringer med flere rovdry i terrenget.

– Vi nådde blant annet ikke frem i forhold til konsekvensene av innskjerpingen i nødvergeretten. Innskjerpingen som kom på 90-tallet, er ikke forenlig med en situasjon der det blir flere rovdry. Vi kan nok allerede slå fast at i mange distrikt vil man få langt flere situasjoner der rovdry herjer med flokken uten at reinierne lovlig kan gripe inn. I de fleste tilfeller vil regelen – om at nødverge bare gjelder under direkte angrep på dyrene – ikke fungere.

Klar vilje som må følges

Med hensyn til nødvergeretten i Viltlovens paragraf 11 om skadedry, så uttalte Stortinget gjentatte ganger i sin innstilling fra komiteen at det må tilstrebes en mer effektiv felling av skadedry.

– Her bør departementet merke seg Stortingets mening og vilje i sin senere saksbehandling som ankeinstans. Manglende vilje i departementet til å innvilge uttak av skadedry og en alt for snever nødvergerett, slik som i dag, vil være en katastrofe for reindriftsnæringen, advarer han.

Flertallet på Stortinget formulerte heller ingen klare vedtak om hvordan man skal jobbe med forebyggende tiltak. – Der ble det mange fine ord, men ingen ting konkret a forholde seg til. Det kan trolig skyldes at det er vanskelig å finne gode tapseforebyggende tiltak utover å ta ut skadedryene, lyder Willenfeldts vurdering.

Teoretisk om ulven

Willenfeldt forventer også at distriktene i sør, og da spesielt Elgå Reinbeitedistrikt, vil få problemer med ulv. Svensk ulv vil naturlig trekke inn i distriktet og omliggende områder.

– Da hjelper det ikke at det i teorien legges opp til at distriktet ikke skal måtte ta hele trykket fra ønskede etableringer av ulvebestander. Praksis tilsier at Elgå vil måtte leve med ulven. Da må distriktet også ha muligheter til å gjøre noe konkret når ulven jager flokken, poengterer han.

Rettspraksis viser dog at det åpenbart er en manglende harmoni mellom lovverket og den gjeldende rettsoppfatningen. Problemet er av-

Jerv og ulv. Mye vil handle om jerv og ulv når konsekvensene av den nye nasjonale rovviltpolitikken for alvor kommer til syne. Ved at innskjerpingen i nødvergeretten ikke ble lempet på, mener jurist Theo Willenfeldt at det er dårlig samsvar mellom måsettingen om flere rovdyr og mulighetene til å beskytte flokkene på en lovlig måte.

Alle foto: Per Torbjørn Jystad

grensningen av nødverge til bare å gjelde – under angrep.

– Her har man i flere rettsaker sett at dommerne ikke følger denne presiseringen til punkt og prikke. Dommerne har valgt å frikjenne personer som har avlivet dyr som har truet, men ikke direkte angrepet husdyr.

En glipp

Elgå Reinbeitedistrikt er for øvrig havnet i en lite heldig klemme. Distriktet er det eneste i sone fem, man har i motsetning til distrikter i sone 6, 7 og 8 ingen representasjon i rovviltutvalget. En klar glipp fra Stortinget mener Willenfeldt.

– Det er ingen tvil om at Elgå har krav på å være representert, noe annet vil stride mot folkeretten. I de andre sonene har rovviltnemnda et medlem som er oppnevnt i samråd

med Sametinget, men det er ikke tatt inn når det gjelder sone 5. Hedmark.

I det opprinnelige forslaget fra regjeringen ville Elgå med sin plassering i sone 5, måtte tåle et langt hardere rovdyrtrykk enn det som Stortinget til slutt godkjente.

Jerv i Nordland

En av konsekvensene ved å fordele rovdyrene på større områder, er at blant annet Nordland vil få en økning i antall jerv. Jerven oppleves allerede i enkelte områder å ha fått et solid fotfeste. Et av de mest jervrammede områdene ligger da også i nordre Nordland, og var omtalt i forrige nummer av Reindriftnytt. Stortinget lot heller ikke Finnmark slippe helt unna slik regjeringen la opp til. – Tre jerv og fire gauper er imidlertid ikke mye. Til sammenligning skal Nordland ha 39 jerv og 65 gauper.

Viktige uttalelser i rovviltmeldingen

På enkelte områder har reindriftnæringen sikret seg verdifulle uttalelser i den endelige Stortingsmeldingen angående rovvilt. Slik er formuleringene i innstillingen;

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, SV og Kristelig Folkeparti, vil ha en forvaltning som i størst mulig grad skiller tamrein fra rovviltbestandene. Flertallet mener derfor at hensynet til tamreindriften må veie tungt ved forvaltning av rovviltbestandene og flertallet forutsetter et uttak av rovdyr når disse kommer inn i tamreinområder og gjør skade.

Direktoratet for naturforvaltning har også mistet sin vetorett når det gjelder uttak av ulv. Sitat fra innstillingen;

Flertallet ber om at Miljøverndepartementet blir ankeinstans for vedtak i de regionale rovviltmemndene. DN skal normalt gi sin vurdering før saken avgjøres endelig i Miljøverndepartementet.

Dette skal gjelde for alle arter, ulikt dagens praksis og regjeringens forslag der DN fortsatt satt som ankeinstans når det gjaldt ulv.

Fem mil til ulveland

Elgå reinbeitedistrikt håpet på en 20 mils sone som buffer til de nasjonale ynglingsområdene for ulv. I Rovviltmeldingen ble grensen satt fem mil fra beitelandet. En kort formiddagstur for en sulten ulveflokk.

Av Per Torbjørn Jystad

– Vi håpet i det lengste på å få en buffersone på minst 20 mil, slik at vi lå en dagsmarsj unna. Fem mil er i så måte lite, men mye bedre enn det opprinnelige forslaget der vårt beiteområde faktisk skulle ligge innenfor kjerneområdet for ulv, sier nestleder Jon Anders Mortensson i Elgå Reinbeitedistrikt.

Elgå er det sørligste reinbeitedistriktet, og det som følgelig ligger nærmest kjerneområdet for ulv. Kjerneområdet er vest for Glomma – helt fra Østfold og opp langs Hedemark fylke mot Sør-Trøndelag.

Umulig å ta ut skadedyrene

Mortensson frykter imidlertid store problemer med ulv i årene som kommer. Bufferen er knøttliten på norsk side og i øst grenser reinbeitedistriktet til Sverige der den sentrale målsettingen er mer rovvilt i årene som kommer. Etter at svenskene startet sin bestandsoppbygging av rovdyr har svensk ulv trekt stadig oftere over grensen.

– Med dagens nødvergerett har vi heller ingen mulighet til å ta ut skadedyr på et tidlig stadium, konstaterer Mortensson.

Lovens bokstav er helt presis på at ulven må være i et faktisk angrep på flokken før reindriverne kan

Fem mil til ulv. Elgå reinbeitedistrikt har svensk ulv rett øst for seg og norsk ulv rett sør. Leder Mathias Mortensson og nestleder Jon Anders Mortensson t.v. er bekymret all den tid mulighetene til å fjerne skadedyr er svært små.

Foto: Per Torbjørn Jystad

påberope seg nødverge.

Paradoksene står, slik han ser det, i kø når det gjelder Rovviltmeldingen. Utgangspunktet er mer rovvilt uten at man først har gått kritisk gjennom hva som finnes av tilgjengelig areal. Dernest gjør man ingenting med nødvergeretten, selv om det er opplagt at mer rovvilt vil føre til et større behov for å ta ut skadedyr.

Fikk nei fra DN

Senest i fjor høst og vinter herjet ulv lenge i flokken. Fylkesmannen innvilget i november i fjor en midlertidig fellingstillatelse, men denne ble anket av miljøorganisasjonen Våre Rovdyr. Dermed stoppet alt opp. Til sjuende og sist landet Direktoratet for Natur-

forvaltning (DN) på at fellingstillatelsen skulle trekkes tilbake.

– DN's aleneansvar for ulven fungerer dårlig. Vi forstår det nå slik at DN bare blir faginstans med Miljøverndepartementet som ankeinstans. Vi er likevel spent på saksbehandlingstiden fordi rovvilt og spesielt ulv må kunne tas ut raskt.

I forbindelse med rovviltmeldingen er Elgå også falt utenfor på andre områder. Distriktet ble ikke representert i rovviltnemnda. Det skyldes trolig en glipp av Stortinget fordi Elgå er eneste reinbeitedistrikt i rovviltsonen fem (Hedmark).

– Vi må med i rovviltnemnda. Det er også en sak som skal følges opp, slår Mortensson fast.

Aursundensaken:

Gjerdet lar seg ikke stoppe

Byggingen av sperregjerde nord for Aursunden skal startes opp uavhengig av at en av grunneierne ikke vil signere avtalen. Reindriftsnæringen har protestert i det lengste mot det flere mil lange sperregjerdet, men nå setter departementet sluttstrek og beordrer fremdrift.

Av Per Torbjørn Jystad

Siste skanse i kampen mot sperregjerdet har vært bonde Rune Kurås. Kurås vil i likhet med reindriftsnæringen at det heller skal anlegges gjerder rundt innmark som trenger vern mot rein, enn et langsgående sperregjerde i hele fjellbåndet nord for innsjøen Aursunden sørøst for Røros. Landbruksminister Lars Sponheim har imidlertid støttet seg til det store flertallet av grunneierne i området som krever stengsel også i utmark. Selv om de færreste av de driver aktivt med husdyr, slik som Kurås, har 23 grunneiere signert avtalen med Landbruksdepartementet.

Men et nei fra Kurås, som holder til midt i det aktuelle området, har ikke vært enkelt å håndtere. Gjerde-traseen må være tett hele veien, slik at man har vært avhengig av å bli enige med ham eller bruke tvang. I Reindriftsnytt i fjor sommer fortalte Kurås om sin frykt for at Staten ville reise en ekspropriasjonssak for å sikre seg grunn til gjerde-traseen.

Avdelingsdirektør Marit Myklevold i Landbruksdepartementet, sier at målet fortsatt er å komme frem til en enighet uten å gå til det skritt å ekspropriere beiterett.

Nå helt i slutten av mai måned har imidlertid departementet satt trykk på Aursundensaken. I et brev til Reindriftsforvaltningen, grunneiere og reinbeitedistrikt, går det frem at planleggingen av gjerdebyggingen skal startes opp uavhengig av at man ikke har fått til noen avtale med Kurås. Det mangler også underskrift fra en grunneier til. Men denne saken berører en annen problemstilling, og er ikke så omfattende som den første, påpeker Myklevold.

Reindriftsforvaltningen bes derfor

å prioritere en anbudsrunde og finstikking av traseen.

Når gjerdet bygges skal det også tas hensyn til en av de viktigste flytteleiene. I brevet heter det at reindriften skal sikres muligheten til å benytte flytteleien over Aursunden ved Sommerlia/Evavollen mot Gråhøgdipiken i nord.

En finstikking må etter det Reindriftsnytt erfarer trolig ta hensyn til snøforholdene flere steder langs traseen. Det kan bety at byggearbeidene først blir startet opp tidligst neste vår.

Kurås står fast på nei

Småbruker Rune Kurås, er største saubonde i Røros kommune med 140 vinterfôret sau. Han risikerer at Landbruksdepartementet eksproprierer retten til å sette opp et sperregjerde som bokstavelig talt vil sperre Kurås inne.

– Det kan bety slutten på min drift, sier han.

Kurås står fast på sitt nei til å signere avtalen med departementet. – Det eneste rette på nordsiden av Aursunden hadde vært å ha felles beiterett og gjerde rundt innmarka, sier han.

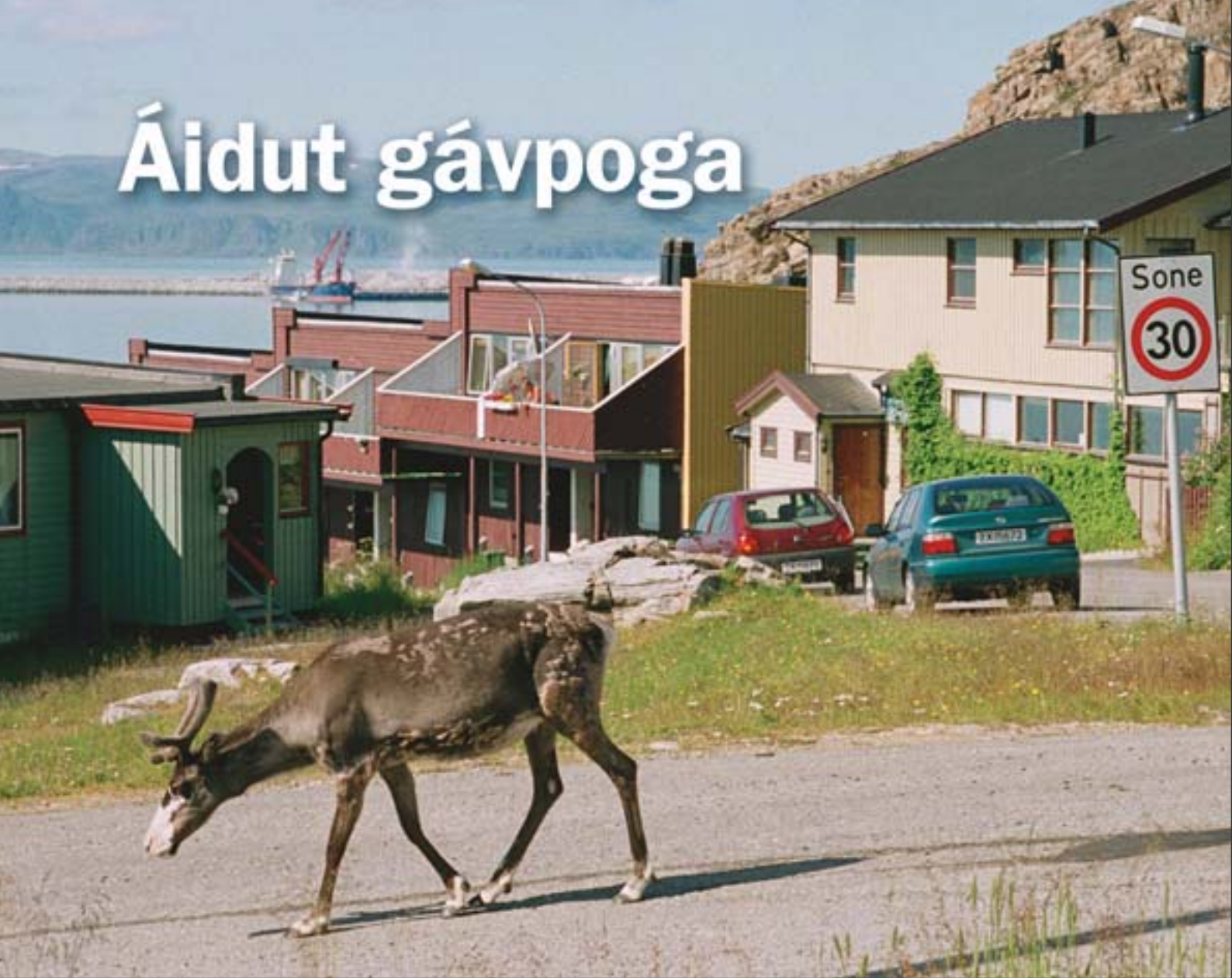
Nå sitter Kurås bare og venter på hva som blir departementets neste utspill. 15. oktober i 2002 var landbruksminister Lars Sponheim på befaring i Aursunden. Kafferasten den gang var nettopp på tunet hos Rune Kurås.

Bonde og reineier. Leder i Riast/Hylling reinbeitedistrikt Inge Even Danielsen (t.v) og småbruker Rune Kurås har stått samlet mot bygging av et langt sperregjerde. Men én bonde på «rett side av gjerdet» er ikke nok for å hindre utbyggingen.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Áidut gávpoga

Fálás Finnmárkkus galgá leat boazodoallu. Hammerfeastta gávpot dáidá áidojuvvot ja «gávpotbohccot» jávket.

Agnar Berg
Jorgalan: ImO

Čoahkkimis miessemánu 10. beavvi duodaštii eanandoalloministar Lars Sponheim NBR:ii, Fálá orohahkii, Boazodoallohálldahussii ja Hammerfeastta suohkanii ahte Fálás ain galgá leat boazodoallu. Hammerfeastta suohkana stuorámuš sávdalat livččii jávkadit boazodoalu Fálás ja beassat gávpotbohccuin earrenassii.

Váttisvuodat sturron

– Mun lean duhtavaš čoahkkimiin eanandoalloministariin. Sponheim orui dovdamme ášši ja sus ledje konkreta evttohusat, lohka Aslak

Anders Sara, Fálá orohatovdaolmmoš.

Manemus jagiid leat Hammerfeastta gávpoga ja boazodoalu vuostelasvuodat sturron. Hammerfeastta ovdagoddi mearridii mannan geasi váidit orohaga rihkkon boazodoallolága ja gáibidii boazodoalus 100.000 krudnosá buhtadusa, «vahágiid» ovdas maid boazu lea dagahan gávpogii.

– Hammerfeasttas leat boazováttisvuodat dušše lassánan. Bohccot nuoskkidit gáhtaid ja čikŋagittiid. Dat guhtot olbmuid gilvagarddiid, girkogárdiid ja muđui gávpogis. Dál dat eai bala biillain ge, lohka sátnejodiheaddji Alf E. Jakobsen. Jakobsen lei ge maidái Sponheima čoahkkimis.

Áslat Ánte Sara dat lei dáhtton čoahkkima eanandoalloministariin.

– Čállen reivve Sponheimii ja biv-

Bargojoavku galgá guorahallat vejolašvuoda áidut Hammerfeastta gávpoga, unnidan dihte riidduid gávpotássiid ja boazodoalu gaskka.

En arbeidsgruppe skal nå se på mulighetene for å gjerde inn Hammerfest by for å dempe konflikten mellom byfolk og reindriftnæringen.

Govven/Foto: Agnar Berg

den čoahkkima. Sivvan dán riidui lea ahte stuoraservodat lea viidon min guohtuneatnamiidda. Mu mielas lei dál áigi ovddidit ášši alimus politihkalaš dássái, lohka Áslat Ánte Sara.

Gokko áidut?

Okta Sponheima čielga evttohusain lei nammadit bargolávdegotti mas leat earret eará goappaš riidobealláččaid áirasat, guorahallat vejolašvuoda áidut Hammerfeastta gávpoga. Dalle šattalii 20–30 km guhku

«boazojeahkki» áidi.

Lávdegoddi galgá guorahallat earret eará gokko áidut ja movt ruhtadit áiddi.

– Dán prošeavtta ferte stáhta ruhtadit, oaivvilda Jakobsen.

– Lea dehálaš oazžut lávdegotti bargagoahtit farggamusat. Dál vigget min badjelii sihke gávpotovdáneapmi ja eará sisabahkkemat. Mu ipmárdusa mielde lei maiddái Sponheim dan oaivilis ahte bargguin lea hoahppu, lohká Áslat Ánte Sara.

Jus mearriduvvo áidut, de áidi

gárvána áramusat boahnte jagi.

Dáhkidit

Nugohčoduvvon «gávpotbohccot» leat vuosttažettiin varrásat. Sponheima čoaikkimis lei ságas gávdnat eará guohtumiid varrásiidda, ja eará sajis go Fálás.

– Midjiide lea odđa prinsihppan guohtuneatnamiid buhtadit odđa guohtuneatnamiiguin, ja dat sáhtta dagahit seamma gáibádusa eará áššiin boahnteáiggis. Muđui háliidan deatuhit ahte boazodoallu lea duhtavaš

čoaikkimiin. Mis ledje čoaivddus-evttohusat, ja mii dovddaimet ahte ministtar guldalii min, lohká NBR' jodiheaddji Iskkon Máhte Áslat, gii maiddái lei čoaikkimis ministariin.

Áslat Ánte Sara mielas lea Fálá boazoeaiggádiidda dehálaš oazžut dáhkiduvvot ahte eai šat čadahuvvo eanet sisabahkkemat sin guohtuneatnamiidda.

– Juo čadahuvvon sisabahkkemat ja plánejuvvon huksemat dagahit ahte orohat ii šat gierdda eanet, lohká Áslat Ánte Sara.

Reingjerde rundt byen

Det skal fortsatt være reindrift på Kvaløya i Finnmark. Hammerfest by blir sannsynligvis gjerdet inn og «problemrein» flyttes.

Av Agnar Berg

På et møte mellom landbruksminister Lars Sponheim, NRL, reinbeitedistrikt Fálá Kvaløya, Reindriftsforvaltningen og Hammerfest kommune 10. mai forsikret landbruksministeren om at Kvaløya fortsatt skal være reinbeite. Hammerfest kommunes største ønske er å gjøre Kvaløya «reinfri» og dermed bli kvitt byereinproblemet.

Problemet har blitt verre

– Jeg er fornøyd med møtet med landbruksministeren. Sponheim hadde satt seg inn i saken og var konkret i det han foreslo, sier Aslak Anders Sara som er distriktsformann i Fálá.

De siste årene har konfliktnivået mellom reindriften og Hammerfest by økt. Formannskapet i Hammerfest vedtok i fjor sommer å anmelde reinbeitedistriktet for brudd på gjetterplikten og krevde 100.000 kroner i erstatning fra reindriften for «skader» reinen har gjort i byen.

– Reinproblemet i Hammerfest

by har bare blitt verre og verre. Den griser til i bygatene og i parkene. Den beiter i hagene til folk, på kirkegårdene og i parkene. Nå flytter den seg ikke for bilene heller, sier ordfører Alf E. Jakobsen. Jakobsen var også på møtet med Sponheim.

Det var Sara som tok initiativ til møtet med landbruksministeren.

– Jeg skrev til Sponheim og ba om å få til et møte. Årsaken til denne konflikten er at storsamfunnet har vokst inn i vårt beiteland. Jeg mener at det var på høy tid at saken kom opp på høyeste politiske nivå, sier Sara.

Finne gjerdetraséer

Et av de konkrete forslagene til Sponheim var å få satt ned et arbeidsutvalg med blant annet representanter fra begge sidene i konflikten for å se på muligheten til å gjerde inn Hammerfest by. Det vil i så fall dreie seg om et gjerde på mellom 20 og 30 kilometer og som skal være «reinsikkert».

Utvalget skal blant annet se på trasévalg og finansiering av gjerdet.

– Dette er et prosjekt som staten må finansiere, sier Jakobsen.

– Det er viktig at utvalget kommer igang så raskt som mulig. Vi er under press både når det gjelder

byutviklingen og andre arealinngrep på Kvaløya. Jeg fikk inntrykk av at Sponheim også ønsket fortgang i arbeidet, sier Sara.

Hvis løsningen blir et gjerde rundt Hammerfest, så kan det tidligst stå ferdig neste år.

Garantier

Den såkalte «byreinen» er hovedsakelig okserein. Sara sier at på møtet med Sponheim ble det snakket om å finne alternative beiter for okserein. «Erstatningsbeitet» en vil se på ligger ikke på Kvaløya.

– Det er et nytt prinsipp for oss å erstatte beite med beite og det kan danne presedens for lignende saker som kan komme opp senere. Ellers vil jeg si at jeg føler at reindriften kom godt ut av møtet med Sponheim. Vi kom med konstruktive forslag til løsning og jeg føler at vi ble hørt, sier leder i NRL, Aslak J. Eira, som også var på møtet med landbruksministeren.

Sara sier at det er viktig for rein-eierne på Kvaløya å få garantier for at det ikke gjøres flere inngrep i deres beiteland.

– Med det distriktet er utsatt for av utbyggingspress og det vi vet vil komme, så har vi nå nådd et metningspunkt, sier Sara.

Njuova eanet vai penšuvdna lassána

Beare ollu boazosámit šaddet unnimuspenšunistan. Muhtumat sáhtá-šedje buoridit penšuvdnavuođu jus muhtun jagiid lea alla ealáhusboadus – man vuodul fas oážžu penšuvdnačuoggáid.

Per Torbjørn Jystad

Jorgalan: ImO

– Dađi bahábut leat oallugat boazodoalus gain ii leat vejolašvuohta oážžut eanet go Álbmotoaju unnimuspenšuvnna. Dat lea dál brutto 8.497 kruvnno mánus, mitala Guovdageainnu oadjohoavda Audhild Aleksandersen.

Jus galgá olahit veaháge penšuvdnačuoggáid, de galgá ealáhusboadus (boadus maŋjel go golut leat eret gesson) leat badjel 1 G, mii lea Álbmotoaju vuoddosumma. Miessemánus 2003 lea vuoddosumma 56.861 kruvnno. Dábálaččat lassána vuoddosumma miessemánus juohke jagi. Ovdal go gártada doarvái čuoggáid,

ja dasto oážžu eanet go unnimuspenšuvnna, de ferte leat sisabohtu (boadus maŋjel go golut leat eret gesson) unnimusat 3,3 geardde G, namalassii gaskamearálaččat 170.583 kr. jagis. Fuomášuhttit ahte go G rievdá juohke jagi, de rievdá maid čuoggáid lohku dan mielde jagis jahkái. Báhpiris maid čakčat oážžu, mas oaidná jagi vearrobohtosa, das oaidná maid man galle penšuvdnačuoggá dan jagi lea olahán.

Čuoggáid čoaggit

Viidáseappot rehkenasto loahpalaš penšuvdna maŋemus 40 bargojagi 20 buoremus dienasjagi gaskameari mielde. Dan dihte lea gánnáhahtti gártadit eanemus lági mielde buriid dienasjagiid, ja de ii daga maide ahte gaskkohagaid lea soames heajos jahki dan dáfus. Sihkkarastit alccesis alla dietnasa nu ollu jagiid go vejolaš, de berre earret eará dárkilit guorahallat gudiid jagiid investeret gánnáha ja gudiid jagiid eatnat njuovvat. Vai

Oastimiid ja njuovvamiid plánemiin sáhtá váikkubít loahpalaš penšuvnna sturrodaga. 40 bargojagis berrejit 20 jagi leat buorit dienasjagit, vai oážžu alla penšuvnna.

Planlegging av investeringer og uttak av slaktedyrr kan påvirke hva som blir den endelige pensjonsutbetalingen. Flest mulig gode år, er en tommelfingerregel for det er gjennomsnittet av de 20 beste årene av de siste 40 som legges til grunn.

Govven/foto: Per Torbjørn Jystad

loahpaheahčen bargoeallima oážžu soames buori dienasjagi, de gánnáha daid jagiid njuovvat eanet go dábálaččat.

Aleksandersen fuomášuhtta datte ahte vuossá fertet gávnnahtit sáhtá go dát duodai váikkubít loahpalaš penšuvnna sturrodahkii. Sihke oadjokántuvra ja rehketdoallokantuvrrat sáhttet veahkehit dan rehkenastit.

Penšuvdnadáhkádus

Deanu rehketdoallokantuvrra OS beaivválaš jodiheaddji Kåre Ballari

diehtá mitalit ahte nuorra boazo-eaiggádat dál juo beroštit iežaset boahhtevaš pensuvnnas. Su áššehasain leat juo soapmásat háhkan alcceseaset priváhta pensuvdnadáhkádusa, lassin Álbmotoaju ortnegii.

– Oktiibuot leat datte menddo moattis háhkan priváhta pensuvdnadáhkádusa. Oallugat fuomášit dan beare maŋŋit, lohka Ballari. Nu ii leat dušše boazodoalus. Buot ealáhusdoliide leat ovttalágán pensuvdnajuolggadusat.

Ovdal go Álbmotoajus oážžu dohkálaš pensuvnna, de berre jahkedienas leat 250.000 – 350.000 kruvnnu, deattuha Ballari. Dat ii leat nu gallásis. Álkis rehkenastin lea ahte pensuvdna šaddá sullii bealli dan dietnasis mii rehkenastojuvvo pensuvdnaaddi dienasin. Pensuvdnaaddi dienas lea maiddá buohcanruđaid vuodđun. Dat maid dahká ahte lea dehálaš plánnet doaimma ja investeremiid ja dan bokte háhkat alccesis eanemus lági mielde pensuvdnačuoggáid.

Vearrogeasus

Jus muhtun jagiid juollu ruhta, de lea buot jiermáemos dan atnit priváhta pensuvdnadáhkádussan. Eatnasat oččoše 5.000 – 10.000 kruvnnu ovdas jagis buori pensuvnna 67 jagi agi rájes. Priváhta pensuvdnaortnegiid máksámušain oážžu 28 % vearrogeahpádusa. Pensuvdnačuoggáid sáhtta dinet gitta dan jagi vel go deavdá 66 jagi. Maŋŋel go deavdá 67 jagi, de leat eará njuolggadusat pensuvdnabođu birra.

Slakt mer for å øke pensjonen

Alt for mange i reindriftsnæringen ender opp med minstepensjon ved oppnådd pensjonsalder. Noen kan imidlertid øke pensjonen ved å sikre seg flere år med høyere næringsinntekt som igjen gir tellende pensjonspoeng. Økt slakteuttak inn mot oppnådd pensjonsalder kan være en strategi.

Av Per Torbjørn Jystad

– Dessverre er det likevel slik at mange i reindriftsnæringen ikke har mulighet til å sikre seg en pensjon utover folketrygdens minstesatser – såkalt minstepensjon. Fortiden 8497 kroner per måned i brutto inntekt, opplyser trygdesjef Audhild Aleksandersen i Kautokeino.

For i det hele tatt å få pensjonspoeng må den pensjongivende inntekten (overskuddet av driften/overskudd i næring) overstige minst 1 G som er folketrygdens grunnbeløp. Fra 1. mai 2003 er grunnbeløpet 56.861 kroner. Grunnbeløpet øker vanligvis fra mai måned hvert år. For å få tilstrekkelig poeng som også gir mer pensjon enn minstepensjon, kreves det i tillegg minimum inntekt (overskudd av driften/overskudd i næring) på hele 3,3 ganger grunnbeløpet tilsvarende 170.583 kroner i gjennomsnitt per år. Det er viktig å merke seg at G'en endres hvert år, dermed endres også pensjonspoenget man har opparbeidet seg fra år til år.

På seddelen som viser årets skatteoppgjør står det hvor mange pensjonspoeng man har opparbeidet seg.

Sanke poeng

Videre beregnes den endelige pensjonen ut fra et gjennomsnitt av pensjonspoengene for de 20 årene med høyest poeng av de siste 40 arbeidsårene. Med andre ord så lønner det seg å ha flest mulig gode år og heller ha noen dårlige innimellom. For å sikre seg en høyest mulig inntekt i flest mulige år, bør man blant annet vurdere nøye tidspunkt for investeringer og slakteuttak. For å kunne plusse på med noen gode år på slutten av yrkeskarrieren kan en strategi være å øke slakteuttaket mer enn normalt på slutten av yrkeskarrieren.

Aleksandersen påpeker imidlertid at man først bør sette seg inn i om et slikt tiltak vil gi en reell effekt på den endelige pensjonen. Både trygdekontoen, men også regnskapskontorene kan gå gjennom disse problemstillingene.

Flere oppdager pensjonsforsikring

Daglig leder Kåre Ballari ved Tana Regnskapskontor AS, ser at de yngre reindriftsutøverne er opptatt av spørsmålet om pensjon. Blant hans kunder har enkelte allerede tegnet seg en privat pensjonsforsikring som et supplement til Folketrygden.

– Totalt er det imidlertid for få som har tegnet en privat pensjonsforsikring. Mange oppdager konsekvensene det for sent, sier Ballari. Det er noe som ikke bare gjelder reindriftsnæringen. Pensjonsreglene er på det nærmeste helt like for alle private næringsdrivende.

For at Folketrygden skal gi en tilstrekkelig pensjon må overskuddet av driften ligge på rundt 250.000 til 350.000 kroner, påpeker Ballari. Det er vanskelig å oppnå. En tommelfingerregel er at man får cirka halvparten i pensjon av det overskuddet fra driften som regnes som pensjongivende inntekt. Grunnlaget for pensjonsinntekten er også grunnlaget for sykepengene. Det forsterker betydningen av å planlegge drift og investeringer best mulig for å sanke pensjonspoeng.

Skattefradrag

Har man ledig likviditet fra gode år, kan det ikke minst være fornuftig å bruke noe på å investere i en privat pensjonsforsikring. For mange vil 5.000–10.000 kroner i året gi en god effekt på pensjonen fra fylte 67 år. Innskudd i private pensjonsforsikringer gir også et skattefradrag på 28 prosent. Opptjeningen av pensjonspoeng skjer frem til og med det året man fyller 66 år. Fra fylte 67 år gjelder egne regler for opptjening av pensjonspoeng.

Går til sak for leie

Reinbeitedistrikt 25 Stjernøy krever eiendomsrett til statens grunn på Stjernøya i Alta kommune, men Statskog anser ikke reinbeitedistriktet som lovlig part i saken.

Av Agnar Berg

Reinbeitedistrikt 25 Stjernøy sendte i mars i år en stevning til Alta Tingrett med krav på eiendomsrett til «Statens grunn» på Stjernøy. Reinbeitedistriktet krever at gruveselskapet North Cape Minerals AS må betale leie til reinbeitedistriktet istedet for til Statskog.

Halvannen million kroner

Ifølge reinbeitedistriktets advokat, Geir Haugen, dreier det seg om en årlig leieinntekt på rundt halvannen million kroner.

Den 7. mai kom Statskog med sitt

tilsvar, som er utformet av regjeringsadvokaten. Statskog anser ikke reinbeitedistriktet som part i saken.

– Vi ser at reinbeitedistriktet kan være part i tvistesaker, men vi mener at denne «rettigheten» er knyttet til om saken har noe med reindriften å gjøre. Når det gjelder Stjernøy-saken så er det en sak som handler om eiendomsrett, sier jurist ved hovedadministrasjonen til Statskog, Jørgen Aune.

Reindriftslovens paragraf åtte tar for seg reinbeitedistriktets «rettigheter»:

«Distriktsstyret ved lederen representerer reinbeitedistriktets interesser og kan blant annet inngå forlik, saksøke og saksøkes på vegne av reineierne i distriktet i felles anliggender.» heter det i andre avsnitt i paragraf åtte i reindriftsloven.

North Cape Minerals

– Vi lar oss ikke stoppe av slike formaliteter som om at ikke reinbeitedistriktet er en rettmessig part. Nå vil vi fremme saken med reineierne og kanskje siidane som part i saken, sier Haugen.

I stevningen står det at reinbeitedistriktet har krav på det «tonnøre» som North Cape Minerals i dag betaler til Staten for å ha sitt nefelinbrudd på Stjernøy.

Saksøker mener at eiendomsretten tilhører Stjernøy reinbeitedistrikt fordi det er utøvd en nesten eksklusiv næringsbruk av den alt vesentlige del av Statens grunn på Stjernøy minst i 200 år og at ingen andre næringsinteresser har utøvd en slik utstrakt bruk av Stjernøy.

Subsidiært vil det bli anført at Stjernøy reinbeitedistrikt har eien-

inntekter

domsrett i henhold til folkeretten, heter det i stevningen.

Videre heter det i stevningen at: Atter subsidiært vil det bli anført at Stjernøy reinbeitedistrikt har bruksrett av en slik karakter at den gir rett til avkastning av naturressurser i henhold til ILO konvensjonen.

Prinsipielle dimensjoner

– Etter mitt syn er dette den største prinsipielle saken som har vært når det gjelder reindriften i Finnmark. Vinner vi frem med vårt krav vil det ikke bli mye igjen av det fremtidige Finnmarkseiendommen, sier Haugen.

– Vi synes det er merkelig at saken blir fremmet nå som vi er inne i en overgangsfase mellom staten som eier og Finnmarkseiendommen. Når Finnmarksloven er på plass er også

staten ute som grunneier i Finnmark, sier Aune.

Fylkesmannen i Finnmark har innvilget reieneierne på Stjernøy fri rettshjelp. Haugen sier at reieneierne har styrket den juridiske kompetansen med blant annet en juridisk ekspert på folkerett.

Haugen sier at han håper å få saken berammet slik at rettsforhandlingene kan starte sommeren 2005.

– Vi skal ikke se bort fra at saken kan gå rett til Høyesterett siden den har så stor prinsipiell betydning. Men går saken den vanlige vegen er det naturlig at den administreres av tingretten for Indre Finnmark og at selve saken blir ført i Alta. Det er også naturlig at saken blir behandlet av en spesialdomstol som er sammensatt av mennesker med kompetanse på reindriften, sier Haugen.

Advokat Geir Haugen representerer reinbeitedistrikt 25 Stjernøya i saken om å ha rettigheter til leieinntektene som kommer fra gruvedriften på Stjernøy i Alta kommune.

Foto: Agnar Berg

Øst-Finnmark

Ta betalt for vindmølleparker

Reindriftsagronom Arne Hansen nevner vindmøllene først når temaet er Øst-Finnmark. På Skalhalsen er distrikt 6. rammet av Statkrafts planer.

– Skal vi tape beiteland bør de berørte reinbeitedistrikter også kunne fremsette krav om leieinntekt eller medeierskap, sier Hansen.

En sak her er under forberedelse. Distrikt 6 vil også bli omfattet av den planlagte nasjonalparken på Varangerhalvøya. Hansen anbefaler at næringen i slike saker søker juridisk bistand.

Reindriften rettigheter til drift og vern mot rovdyr er bare to av mange viktige områder. Det er viktig at myndighetene fastsetter og regulerer rovviltbestanden, slik at bærekraftig reindrift i Nasjonalparker ikke svekkes. En slik kartleggingsarbeid må kunne kjøpes av reindriften, som er i besittelse av tilstrekkelig informasjon og kunnskaper for utarbeidelse av viltkart i alle reinbeiteland.

Det fokuseres på skader som følge av barmarkskjøring, og Fylkesmannen i Finnmark har satt ned en egen arbeidsgruppe som skal kartlegge motorisert ferdsel.

– Det snakkes imidlertid alt for lite om hva man kan gjøre for å utbedre områder der det er skader, samt sette inn forebyggende tiltak, mener Hansen.

I øst sliter man også med at reingtallet er betydelig høyere enn det fastsatte reingtallet. – Mer om det vet vi når vi har hatt en telling til høsten, sier Hansen.

Han vil dog ikke dramatisere situasjonen. – Flokkene er større enn de skal, men vi har også langt større områder å spre dyrene på enn i Vest-Finnmark. Ikke minst har vi ikke det samme problemet med vinterbeite.

Arne Hansen,
Reindriftsagronom
i Øst-Finnmark

Dyrene er også i veldig godt hold, understreker han.

Det er årsmøtetid for distriktene.

– Det er viktig for at distriktsstyrene setter seg nøye inn i distriktsplanarbeidet, og de krav som Reindriftslovens § 8 a og §8 b stiller, og som tilslutt vil påpeke at det samlede reingtall skal fordeles på de godkjente driftsenhetene, sier Hansen.

Vest-Finnmark

Preget av høyt reingtall

Arbeidet ved Reindriftsforvaltningens kontor i Kautokeino er ikke uventet preget av det høye reingtallet. Reindriftsagronom Mikkel Ailo Gaup kan imidlertid konstatere at selv om det ut fra planene er for mye rein, så er dyrene i godt hold som følge av gode beiter i vinter. Men utfordringen blir å få reingtallet ned fra dagens cirka 100.000 til 64.100 rein sier Gaup.

Han viser til at 7 distrikter har fått godkjent sine distriktsplaner når det gjelder å tilpasse reingtallet til distriktets fastsatte høyeste reingtall. I alt står dermed 21 distrikter uten godkjent plan. Planene blir sendt til Reindriftsstyret som sluttbehandler distriktsplaner når det gjelder tilpassing av reingtall.

Det siste året har vindmølleparker vært en annen stor sak for reindriftnæringen. I Vest-Finnmark er det to nye prosjekter under oppseiling. Begge i Hammerfestområdet med henholdsvis Norsk Hydro og Statkraft som utbygger. Vindmøllparkene er planlagt bygd midt i flytteleiene, som gjør det vanskelig å finne akseptable løsninger i forhold til reindriften i området, sier Gaup.

I likhet med de andre kontorene jobbes det også iherdig med tilskuddsbehandlingen. Nytt av året er at det er inntekt og ikke antall kilo kjøtt som legges til grunn ved behandling av direkte tilskudd til driftsenheter.

Mikkel Ailo Gaup,
Reindriftsagronom
i Vest-Finnmark

Troms

Store saker

17. juni blir det åpning av *Lyngsalpan landskapsvernområde* på Lyngshalvøya.

Landskapsvernområde er en mindre streng verneform kontra nasjonalpark, og med det kan brukerinteressene bli bedre ivaretatt. Opprettelsen av landskapsvernområdet ventes ikke å medføre større konsekvenser for reindriften. På

Lyngshalvøya er det to distrikt med til sammen 2.500-3.000 dyr.

I Troms skal for øvrig *Stonglandet-saken* opp for Høyesterett (egen sak dette nummeret).

Videre strammer det seg til rundt Mauken/Blåtind.

Arbeidsgruppen som vurderer det reindriftsfaglige har konkludert med at antall driftsenheter må reduseres kraftig hvis planene om en sammenføring av skytefeltene opprettholdes.

Reindriftsagronom Sveinung Rundberg, viser til at en ny stortingsbehandling bør være aktuelt på grunn av at konsekvensene for reindriften nok var betydelig større enn det Stortinget var kjent med da saken ble behandlet i 1997.

Troms har de siste årene slitt med for liten slakterikapasitet. Arbeidet er nå i gang med et anlegg ved Andsvatn i midt Troms. Det er Hjertind reinbeitedistrikt som står for byggingen.

I Troms følges også vindmølleutbyggingene tett. Rundberg konstaterer at det ikke bare er reindriften som protesterer. I enkelte kommuner er også motstanden i lokalbefolkningen stor.

Nordland

Hardt presset

Fra Salten og nordover er det per i dag knappe 500-600 rein fordelt på 10 driftsenheter. Bare to av disse, Anders og Matte Ande Eira, driver fortsatt for fullt og Eira har til sammen cirka 370 av dyrene.

– Reindriftsagronom Harald

Sveinung Rundberg,
Reindriftsagronom i Troms

Rundhaug forteller at reindriverne selv mener det er rovdirene som har ført til de vanskelige driftsforholdene. Flere driftsenheter har bare 30–50 dyr igjen. Totalt kunne det vært over 3.000 dyr fra Sørfold i sør til Bjørnfjell nord for Narvik.

For få år tilbake søkte 9 av reineierne i nordre Nordland om tilskudd på over sju millioner kroner for å kjøpe inn nye dyr for å bygge opp flokkene igjen. Det ble den gang innvilget tilskudd til to av driftsenhetene med 200.000 kroner til hver av dem. De øvrige fikk avslag.

Reindriftsstyret signaliserte samtidig at det kunne være aktuelt å fremme sakene på nytt dersom det forelå nye opplysninger på et senere tidspunkt.

– Det er nettopp gjennomført møter mellom de berørte reineierne og Reindriftssjefen, samt et medlem fra Reindriftsstyret for å se på hva som kan gjøres, sier Rundhaug. Saken skal nå diskuteres i Reindriftsstyret for å forsøke å finne frem til en ordning for hvordan man skal følge opp dette videre.

I løpet av juni skal blant annet kalvene i flokken til Matte Ande Eira utstyres med dødsvarsler, som igjen kan gi verdifull informasjon om dødsårsaker. Dette er et prosjekt i regi av Planteforsk, som er kommet i stand som en direkte oppfølging av de store tapstallene fra dette distriktet over flere år.

Av andre store saker nevner Rundhaug planene om et nytt stort hyttefelt med tilhørende alpinanlegg i Daja i Sulitjelma.

– Med over 200 hytter i feltet har næringen krevd at det må fremlegges en konsekvensutredning, og det er Statskog som tiltakshaver som må ta det ansvaret selv om de ikke formelt skal stå som utbygger, sier Rundhaug.

En annen prinsipiell sak er Saltdal kommunes fremlegg der man vil omgjøre 11 tidligere skogsbilveier til veier for adkomst til hyttefelt.

– Dette er noe helt nytt. Er det slik at skogsbilveier i et slikt omfang skal kunne omdefineres til adkomstveier, må vi stille langt strengere krav

ved fremtidige søknader, understreker Rundhaug.

Nord-Trøndelag

Endelig flertall fra næringen

Oppnevningen av områdestyret i Nord-Trøndelag endte i vinter med at de to representantene fra reindriftsnæringen (oppnevnt av Sametinget) trakk seg fordi de ikke ville sitte i et områdestyret der næringen var i mindretall. Reindriftsnæringen havnet i mindretall etter at Fylkestinget hadde oppnevnt tre representanter, hvorav ingen fra næringen.

– Nå har Fylkestinget snudd og oppnevnt en reineier, slik at næringen igjen har flertall, sier reindriftsagronom Harald Sletten.

Saken han refererer til har preget arbeidet i Nord-Trøndelag de siste månedene. I Nord-Trøndelag kom våren i likhet med resten av landet, svært brått på. Det ga vanskelige driftsforhold i en periode da scooterføret smeltet unna.

På mer lang sikt er det stadig tilbakevendende problemet små og store arealsaker som spiser opp beite-land. Sletten trekker også frem opprettelsen av de to nye store nasjonalparkene – Blåfjella (Snåsa, Lierne, Steinkjer, Verdal og Grong) og Hartkjølen nasjonalpark (Lierne). Reinbeitedistriktene var for øvrig svært misfornøyd med at størrelsen på parkene ble mindre enn forespeilet.

I forbindelse med rovviltmeldinga knytter det seg videre spenning til hvordan det vil slå ut nå som regionene er blitt større. Nord-Trøndelag skal dele bestander med Midt-Norge.

– Det varsles i rovviltmeldinga at man vil satse på tapsforebyggende tiltak. Noe vi venter på er i så måte resultatene fra arbeidet som rovviltutvalget startet for noen år siden med kontrollert kalving, ekstraordinær gjeting og flytting fra rovdyrbelastede områder, sier Sletten.

Prosjektet, Sletten viser til, er finansiert over Direktoratet for Naturforvaltning sine budsjetter, men det

Harald Sletten, Reindriftsagronom i Nord-Trøndelag

mangler altså en endelig evaluering. Fra kontoret i Snåsa meldes det for øvrig at jurist Kjell Kippe skal ha permisjon ut året.

Sør-Trøndelag / Hedmark

Nye store arealsaker

Tilskuddsbehandling og arealsaker er stikkordene fra Røroskontoret denne gangen. I Norge Rundt spalten har det vært fokusert mye på mange store arealsaker i det sørligste reinbeiteområdet. Reindriftsagronom Helge Hansen har nok en gang mange og velge mellom. Han nevner spesielt megling om den nye kommunale arealplanen for Selbu kommune. Distriktene Essand og Riast/Hylling er berørt av ønsket om mer hytter i Selbu som er nabokommune til Trondheim. Spørsmålet nå står om det blir fortsatt megling eller oversendelse til departementet.

– Oppdal/Nerskogen og Trollheimen er et annet populært hyttebyggings-område, sier Hansen nylig hjemvendt fra befaring sammen med Miljøverndepartementet, Fylkesmannen og kommunen vedrørende et nytt stort hyttefelt.

Buslettjønna-feltet ligger da også midt i flytte-drivingsleia for reindriften i Trollheimen.

– Dette området er også det eneste gjenværende alternativet for reindriften. Den andre leia ble nedbygd av et skitrekktidlig på 90-tallet, sier Hansen.

I Trollheimen er det to reindriftsfamilier med i alt 1.600 dyr i vårflokk fordelt på fem driftsenheter.

Andre saker ved kontoret er behandling av søknader om rovdyrerstatninger og nye konfliktforebyggende tiltak mellom jordbruk og reinfrift.

Filefjell reinlaget har investert i ny slaktebuss, mens Elgå Reinbeitedistrikt har planer og finansiering klare for sin buss.

Helge Hansen, Reindriftsagronom i Sør-Trøndelag/Hedmark

Harald Rundhaug, Reindriftsagronom i Nordland

Kamp om ledervervet i NRL

11. og 12. juni har NRL landsmøte på Røros. Her fra landsmøtet til reindriftsorganisasjonen i Harstad i fjor.

Foto: Agnar Berg

Berit Oskal Eira fra Troms flyttsame- lag ble den første kvinnelige NRL- formann på begynnelsen av 80-tallet.

Forskjellen på kandidatene

– Vitsen med at jeg ønsker meg ledervervet i NRL er at jeg står for noe annet enn Aslak J. Eira. Hvis jeg var enig i den politikken som NRL nå fører, hadde det ikke vært noen hensikt for meg å stille til valg.

– Hva skiller deg og Aslak J. Eira?

– Jeg er en forkjemper for å endre selve organisasjonen NRL. NRLs organisasjonsstrukturutvalg har lagt ned et godt arbeid med å foreslå endringer i organisasjonen som vil gjøre den mer demokratisk med blant annet mer demokrati til lokal- lagene. I tillegg må NRL bli bedre både på kommunikasjon og informa- sjon. På disse feltene må vi ta lærdom av det samfunnet vi lever i, sier hun.

Organisasjonsstrukturutvalgets for- slag er en egen sak på landsmøtet på Røros.

Rovviltmeldingen

– Organisasjonsstrukturutvalgets arbeid er en stor og viktig sak for NRL. Men jeg tror ikke landsmøtet er klar nå for å vedta de store organi- sasjonsendringene som sammenslåing og endring av lokallagene. Styret i NRL har behandlet saken og vi inn- stiller ikke på slike endringen for landsmøtet. Det vi har innstilt på til landsmøtet når det gjelder utvalgets

Verdiskapningsprogrammet er noe av det viktigste formann i NRL, Aslak J. Eira har vært med på å få til i sine seks år som leder for reindrifts- organisasjonen.

Av Agnar Berg

– Hvis jeg skulle trekke frem én sak så er det kanskje Verdiskapningspro- grammet jeg vil fremheve. I kjø- vannet av dette programmet har vi fått en prosess med tanke på bedre markedstilgang for reinkjøtt. Dette er imidlertid en prosess som pågår, sier Eira.

NRL landsmøte

Fredag 11. juni begynner NRLs landsmøte på Røros. Det er mange viktige saker som skal behandles.

I tillegg er formannsvervet på valg. Eira, som er fra Kautokokeino flytt- samelag, tar gjenvalg. Han kan imid- lertid få tøff motstand fra Ellinor Guttorm Utsi fra Polmak flyttsame- lag. Hun er ønsket som ny leder for NRL av Karasjok flyttsamelag med støtte fra Polmak flyttsamelag.

– Vi regner med å ha vår for- mannsinnstilling klar på fredag. Vi vil foreslå den kandidaten som vi mener har størst oppslutning i lokal- lagene, sier leder av valgnevnda, Jarle Jonassen.

Guttorm Utsi har vært leder i Pol- mak flyttsamelag i 11 år. Hun har også bakgrunn i kommunalpolitik- ken i Tana. Hun har representert Samelista i kommunestyret. Hvis Guttorm Utsi blir valgt, vil hun bli den andre kvinnelige lederen i NRL.

Mange viktige saker. Fra årsmøtet i Harstad i fjor der diskusjonene var mange. I år vil kamp om ledervetet, vindmøller, reinntall og rovvilt skape debatt.

Foto: Agnar Berg

forslag er at ungdomsutvalget skal få fast plass i NRLs styre, sier Eira.

– Hvilken sak anser du som den viktigste på landsmøtet?

– Det må kanskje være vår behandling av rovvilmeldingen. Saken om reinntilpasningsprogrammet i Vest-Finnmark er også en veldig viktig sak for landsmøtet. Vi reagerer ikke så mye på det øvre reinntall som myndighetene har kommet frem til, men på måten det er gjort uten at vi som driver med rein har hatt noen innflytelse på prosessen. Vi mener også at det er urealistisk å nå målet om høyeste tillatte reinntall allerede neste år.

Reinntallstilpasning

Det er Kautokeino flyttsamelag som har fremmet forslaget om reinntallstilpasningssaken til NRLs landsmøte.

Guttorm Utsi sier at hun er enig med Kautokeino flyttsamelags holdning til reinntallstilpasningsprogrammet.

– Hva blir din viktigste sak å kjempe for hvis du blir valgt til leder?

– Reindrift handler om areal, så svaret gir seg selv. Vi opplever nå at bit for bit av vårt beiteland blir tatt. Ta for eksempel vindmølleparkene. Når det skal anlegges vindmøller så fokuseres det veldig mye på de posi-

tive effektene og lite på at det går på bekostning av vår drift. Dette må vi få større fokus på, sier Guttorm Utsi.

Vindmøller er også en sak som opp på NRL-landsmøtet på Røros.

– Arealaker er veldig viktige for oss, og jeg føler at vi nå får større forståelse fra de andre partene for våre behov, sier Eira.

Momsfritak

– I tillegg til Verdiskapningsprogrammet, hva er det du er mest fornøyd med etter seks år som formann?

– Momsfritak på kjøp av snescooter og momsfritak på scooterbensin er en sak jeg har jobbet med og fått

gjennomslag for. Spesielt momsfritak på bensin betyr mye. Vi har også fått gjennomslag for at rein som blir påkjørt av en ukjent bilist blir ersattet gjennom trafikksikringsforeningen. Dette er saker som har betydning for de fleste reineiere, sier Eira.

I tillegg til at formannsvervet er på valg så er også representantene til Polmak og Kautokeino flyttsamelag, Nordland reindriftsamers fylkeslag og Sør-Trøndelag og Hedmark Reinsamelag på valg.

Landsmøtet skal også velge sju delegater med vararepresentater til Samekonferansen som skal være i Honningsvåg fra 6. til 9. oktober.

NRL-formann Aslak J. Eira fra Kautokeino stiller til gjenvalg.

Ellinor Guttorm Utsi er utfordreren til ledervetet i NRL.

To tunge saker i Troms

To store konfliktsaker preger reindriftsnæringen i Troms. Stonglandssaken skal behandles i Høyesterett, mens man i spørsmålet om utvidelse av skytefeltet Mauken/Blåtind risikerer å ende opp med å måtte kutte kraftig i antall driftsenheter i området.

Av Per Torbjørn Jystad

Stonglandseidesaken vil trolig komme opp i Høyesterett i løpet av de to første ukene nå i juni.

I fjor høst kom Hålogaland lagmannsrett frem til at det snart 100 år gamle fredningsvedtaket av Stonglangshalvøya på Sør-Senja måtte oppheves. Men reineierne ble ikke tilkjent erstatning for de nesten 90 årene de nærmest hadde vært forvist fra beitelandet. Spesielt vinterstid

med låste beitet har det omstridte området vært viktig. Dommen fra lagnmannsretten åpnet også, slik reinciernes advokat Svein Kr. Arntzen vurderte det, for at reinbeitearealet kan bli fredet på nytt for å verne bøndenes produksjon av gress på innmark.

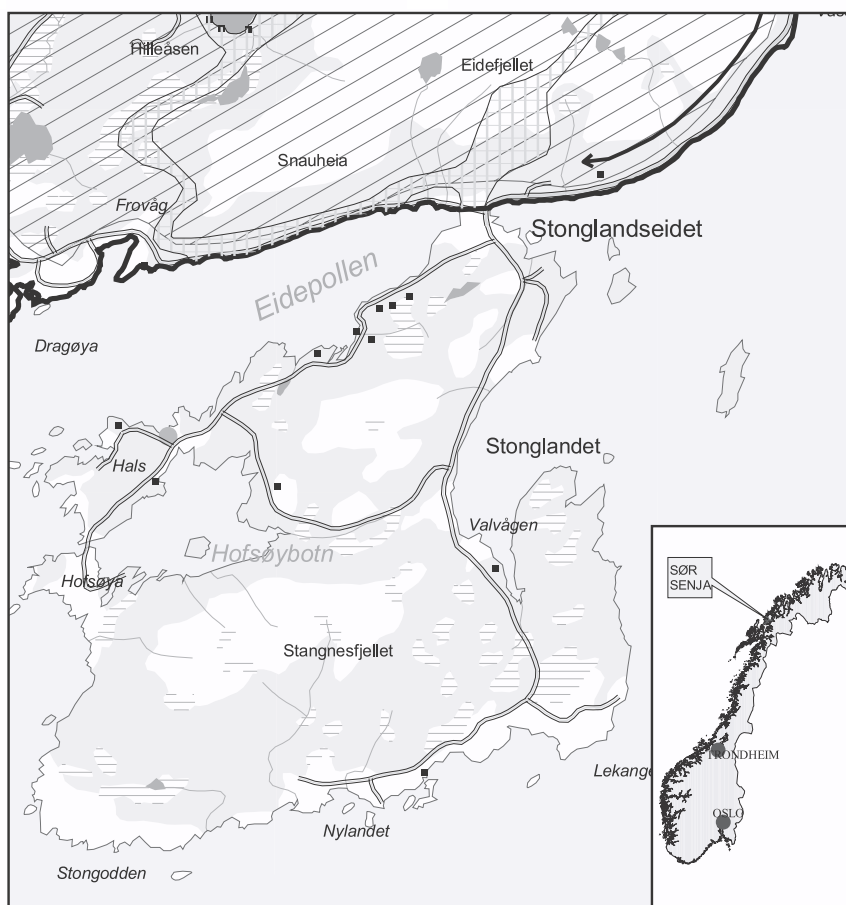
Reindriftsagronom Sveinung Rundberg i Troms peker på at Stonglandseidesaken er av stor prinsipiell interesse. Forvaltningen er dog ikke direkte involvert i denne.

Driftsenheter foreslås fjernet

En tyngre sak i så måte for forvaltningen, er arbeidet med å finne en avklaring på Mauken/Blåtind konflikten. En sammenbinding av skytefeltet i Troms vil kunne føre til store konsekvenser for reindriften i området. Et av de sentrale spørsmålene er om Stortinget hadde alle fakta på bordet da saken ble behandlet i 1997. Det springende punktet i så måte er at den tiltaksplanen som ble lagt frem i 1997 under behandlingen i Stortinget ikke har vist seg gjennomførbar.

– Konsekvensene av en sammenbinding er nok langt større enn det som ble lagt frem den gang, sier Rundberg som selv sitter i en arbeidsgruppe som ble oppnevnt i 2001. I arbeidsgruppen sitter i tillegg til Rundberg, representanter fra reinbeitedistriktet, Forsvarsbygg, Forsvarets 6. divisjon og berørte departement.

I tillegg har det vært oppnevnt en egen faggruppe som skulle gi den større arbeidsgruppen råd. Faggruppen, bestående av Harald Sletten, Per

Til Høyesterett. Reindriftsnæringen på Senja var lenge avskåret fra å bruke Stonglandshalvøya. Gir det grunnlag for erstatning? Kan fredningsvedtak fattes for å beskytte grasproduksjon innenfor et lovlig reinbeiteland? To spørsmål Høyesterett skal se nærmere på nå i disse dager.

Kart: Reindriftsforvaltningen.

Usikker fremtid i skytefeltet? Allerede i 2001 ble de i en egen utredning bestilt av Forsvarsdepartementet (Daniell & Danielsen rapporten) påpekt at de reindrifsfaglige utredningene som lå til grunn for Stortingets vedtak om sammenbinding av skytefeltene, ikke holdt mål.

*Illustrasjonsfoto:
Agnar Berg*

Erik Bjørnstad og Mikkel Bongo, har hatt i oppdrag å komme med forslag til hvordan situasjonen kan løses gjennom en minnelig ordning. Et forsøk på å fremme åpning for nytt beiteland på Andøya strandet først. Føring som erstatning for tap av beitemulighet ble heller ikke vurdert som en god nok mulighet.

I den andre rapporten fra faggruppen, et arbeid som ferdig nå i april, kom man frem til at ved en sammenbinding av skytefeltene må antall driftsenheter reduseres fra dagens 11 til fire. Videre bør høyeste reintall revideres fra 2.000 til 1.000.

Vanskelige driftsforhold

Konsekvensene for reindriften i området blir dermed store, selv om flere av driftsenhetens som foreslås nedlagt er relativt små. I dag er rein-

tallet i området cirka 1.300 dyr. Det er betydelig lavere enn høyeste reintall på 2.000 som ble fastsatt i 1981.

– At reintallet ikke er høyere kan blant annet forklares med at det på grunn av Forsvarets virksomhet i området ikke har vært mulig å bygge opp flokkene, påpeker Rundberg.

For Forsvaret er situasjonen at det må reises en ekspropriasjonssak før sammenbindingen av skytefeltene er gjennomførbar. De første skrittene i den retningen ble tatt allerede nå i vinter, da Forsvaret formelt varslet at man ville gå til et slikt skritt.

Samtidig med at Reindriftnytt trykkes, er det et møte mellom Reinbeitedistriktet, Forsvaret, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruksdepartementet og Reindriftnyttforvaltningen.

35 gauper felt

Tilsammen ble det felt 35 dyr under årets gaupejakt som ble avsluttet 30. april. Totalkvoten for 2004 var på 50 dyr. I 2003 ble det til sammenligning skutt 62 gauper av en kvote på 85 dyr. Gaupebestanden ble før jaktstart i 2003 anslått til mellom 250 og 270 dyr, ifølge hjemmesiden til Direktoratet for naturforvaltning. Ifølge DN vil en ny oversikt over antallet gauper her i landet ventes ferdig 15. juli i år.

Prammingen gikk greit

Det ble i år prammet 13.500 rein ut til øyene i Nord-Troms og Finnmark, opplyser reindriftagronom i Vest-Finnmark, Mikkel Ailo Gaup.

– Prammingen gikk greit. Vi hadde satt av tidsrommet fra 18. april til 9. mai til prammingen, men ble ferdig allerede 3. mai. Vi er godt fornøyd med de private som har overatt denne jobben etter forsvaret, sier Gaup.

Reindriftnytt • Boazodoallo-oddasat

ANNONSEINFORMASJON 2004

Reindriftnytt har et opplag på nærmere 3.000 eksemplarer og utgis gratis til samtlige driftsenheter i Norge. Bladet kommer ut 4 ganger i året.

Vi mener at Reindriftnytt er den beste markedsplassen for kommuner, fylkeskommuner, utdanningsinstitusjoner, reindriften og bedrifter som retter seg mot næringen.

Det er ingen andre aviser eller tidsskrifter som når så mange i reindriften som Reindriftnytt.

Format	Sort	Sort+1	Sort+2	4 farger
1/1 side	3.600	4.200	4.800	5.400
1/2 side	2.200	2.800	3.400	4.000
1/3 side	1.900	2.500	3.100	3.700
1/4 side	1.400	2.000	2.600	3.200

Prisene er eks. mva. og forutsetter ferdig annonsemateriell.

Annonsebestilling og materiell

MediaRing AS v/Oddbjørn Sarilla
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04 – Fax. 78 45 70 05
E-post: sarilla@mediaringen.com

Boazodoallu inspirašuvdnan Inspirert av reindriften

Buot su govain vuhtto boazodoallu. – Unna nieiddažin háliidin boazodollui álgit, lohka Máret Ánne Iversdatter Sára (20).

Agnar Berg
Jorgalan: ImO

Dál lea nuorra govvaáiddár lohkame engelasgiela Romssa Universitehtas. – Mu stuorámus niehku lei joatkit áhči boazodoalu, muhto mu dáfus lei dušše skuvlavázzimis sáhka, muitala Máret Ánne.

Lea álo leamaš hutkái

Mannan dálvve luobai su áhčči boazodoalus. Dat lea Máret Ánne mielas váivi, vaikko son bures ipmirda ahte áhčči välljii heaitit.

– Olles boazodoallu lea váttis dilis ja mun doahttalan áhči välljejumi. Mii geat eat leat čađat ealu manjis, eat diede man garra dilli doppe sáhtta leat, lohka Máret Ánne.

Bearraša boazodoallu lei Fálá orohagas, ja geasseorohat Fálás, gos Hammerfeastta gávpoga ja gávpotbohccuid gaskavuodat leat oahpes áššit.

– Mu govain sáhtta vuohttit boazosámiid ja gávpot-ássiid gaskavuodaid. Ieš gal lean nu vuovdnái sámivuodain ahte ii man ge lágán badjelgeahččan ja vealáheapmi čuoza munnje. Bajásšattadettiin lean leamaš hui čadnon boazodollui. Dat lea leamaš mu identitehta, báddi mii dál fáhkka lea botkejuvvon go áhčči heittii. Dat lea munnje váttis dohkkehit, go lean álo leamaš nu vuovdnái dainna go mii leat boazosámit, lohka Máret Ánne.

Manjel nuoraidskuvlla fárrii Máret Ánne Guovdageainnus Áltái vázzit joatkkaskuvlla. Álttás son maid málegodii ge. Muitala ahte málen lei okta vuohki ovdanbuktit iežas, go lei eret iežas ruovttubirrasis. Hutkái son gal lea álo leamaš. Mánnán liikui goarrut ja lea ollu govaid sárgon.

Guovddáš dáhpáhusat

Govvaáidda lea vuohki man bokte Máret Ánne ovdanbukta iežas dovduid. Muitala ahte su eadni vuohtta su govain buot su guovddáš eallindáhpáhusaid. Son livččii liikka bures sáhttan eará dáiddalašvuhtii gártan, ovd-

Alle bildene hennes har noe med reindriften i seg. – Da jeg var lita jente var min største drøm å bli reineier, sier Máret Anne Iversdatter Sara (20).

Av Agnar Berg

I dag studerer den unge bildekunstneren engelsk ved Universitet i Tromsø. – Min største drøm var å overta etter pappa, men hele tiden var det bare snakk om hvilken skole jeg skulle begynne på, sier Máret Anne.

Har alltid vært kreativ

I vinter slutter hennes far med reindriften. Det føler hun som trist, men Máret Anne har også forståelse for at han valgte å avvikle.

– Hele næringen er i en vanskelig situasjon og jeg har respekt for det valget pappa gjorde. Vi som ikke er på fjellet hele tiden har nok vanskelig for å forstå hvor tøft det kan være, sier hun.

Familien tilhørte distrikt Fálá/Kvaløya og hadde sommerbeite på Kvaløya med Hammerfest og byreinproblematikken tett på.

– Du kan se noe av denne konflikten mellom reindriftsamer og byfolk i mine bilder. Jeg er selv så stolt av å være same at alt som minner om rasisme preller av. Jeg har i min oppvekst følt meg veldig knyttet til reindriften. Det har vært min identitet som nå plutselig er borte siden pappa har avviklet. Det er vanskelig å takle for jeg har alltid vært så stolt over at vi har drevet med rein, sier Máret Anne.

Máret Anne dro etter ungdomsskolen i Kautokeino til Alta for å begynne på videregående skole. Det var også i Alta at hun begynte å male. Hun sier at malingen var en måte å uttrykke seg på da hun kom bort fra sitt hjemlige miljø. Kreativ har hun alltid vært. Hun likte å sy da hun var lita og hun har tegnet mye.

De store begivenhetene

Maling er Máret Annes måte å uttrykke sine følelser på. Hun forteller at hennes mor kan se igjen de store begivenhetene i hennes liv i bildene. Men det kunne også ha blitt andre kunstformer, som for eksempel sang. Hun sier at hvis hun hadde satset på andre kunstformer, ville hun ha

Máret Anne Iversdatter Sara (20) govain vuohtá su vásihusaid boazodoalus ja su jurdagiid boazodoalu birra.

mearkka dihte lávlumii. Lohká ahte jus livččii válljen eará dáiddavuogi, de livččii čalmmustahtán seamma áššiid go málemis; ja boazodoallu livččii almmotge vuodus. Ieš lohká ahte go málegoahá gova, de ii leat mihkke ovdalgihtii čielggas.

– Sáhtá dadjat ahte mu govain vuhtto moraš. Dat čájehit boazodoalu, mii šaddá gierdat juohkelágán deattu. Go olgoriikkain mátkkošta, de fuobmá man unna álbmogaš mii leat, muhto liikká lea mis ealli kultuvra, lohká son.

Máret Anne lea ieš ovdánahtán teknihkaidis ja lea ieš bálgáid dulbmon málendáidagii, muhto lohká ahte muhtomin boahteáiggis livččii somá dáidda-akademiijas gazzat oahpu.

– Anán ovdamunnin ahte málen almmá ovttage váikkuheami haga.

Go dál geargá engelasgiela vuoddofágain Romssas, de soaitá son sámegeala ges lohkagoahtit. Áiggi mielde navdá Máret Anne iežas máhccat Guovdageidnu.

Bildene til Máret Anne Iversdatter Sara (20) er preget av det hun har opplevd i reindriften og tanker hun har om reindriftnæringen.

Govven/Foto: Agnar Berg

tatt opp de samme problemstillingene som hun tar opp når hun maler; der reindriften er det underliggende. Selv sier hun at når hun begynner å male et bilde så er ikke noe forutbestemt.

– Du kan vel si at det er noe trist med bildene mine. De handler om reindriften som er under press i den tiden vi lever i. Hvis en reiser til utlandet ser en hvor få vi er sammenlignet med hvor mange mennsker det bor i andre land, men samtidig har vi en levende kultur, sier hun.

Máret Anne har utviklet sine egne teknikker og gått sine egne veier innenfor malerkunsten, men hun sier at hun kunne tenke seg en gang senere i livet å studere ved et kunstakademi.

– Jeg ser det imidlertid som en fordel at jeg begynte å male uten å være påvirket av andre.

Etter at hun er ferdig med engelsk i Tromsø er det mulig at hun fortsetter med å studere samisk. På sikt ser Máret Anne for seg at hun drar tilbake til Kautokeino.

Gjennomgang av reinmerkene

Det foregår nå en opprydding i reinmerkeprotokollen i Kautokeino. Merkenemnda ønsker å stryke merker som av ulike årsaker ikke er i bruk.

Av Agnar Berg

– Vi vil fokusere på reinmerker som av ulike årsaker ikke er i bruk og merker som er regulert av paragraf fire i reindriftsloven, sier reindriftsagronom i Vest-Finnmark, Mikkel Ailo Gaup.

Stipendmerkene

I reindriftsloven paragraf fire andre avsnitt står det følgende: «En driftsenhet kan også omfatte rein som til-

Merkenemnda i Kautokeino har begynt et omfattende oppryddingsprosjekt i reinmerkeprotokollen.

Foto: Agnar Berg

Viktigst siden Alta-saken

– Reinmerkesaken på 80-tallet var nok av like stor betydning for samene som Alta-utbyggingen, men ingen brydde seg om reinmerkesaken den gang.

Av Agnar Berg

Det sier førsteamanuensis Ivar Bjørklund ved Tromsø Museum. Han var selv tilstede i rettssalen under reinmerkesaken den gang.

– Den gang var det ingen som brydde seg. Jeg så ikke en eneste journalist i rettssalen og så vidt jeg husker så var det bare en notis i

Finnmark Dagblad om saken. Hadde denne saken blitt ført i dag, ville den ha fått en enorm oppmerksomhet og det er ikke sikkert utfallet hadde blitt det samme som det ble den gang, sier Bjørklund.

En gruppe mennesker med tilknytning til reindriften gikk på 80-tallet til sak mot Staten for å beholde reinmerkene sine. Under en «opprensing» i merkeprotokollen, hadde de mistet retten til reinmerke. Det vil si at de også mistet retten til å ha sytingsrein.

Gruppen som gikk til sak mot staten tapte saken.

– Jeg mener at det som skjedde var at norsk lov kom i konflikt med samisk rettsoppfatning. Det er et tankekors når det står i innledningen til Reindriftsloven at den skal styrke samisk kultur og så blir sytingsreinhold gjort ulovlig. Poenget er at en har opparbeidet seg en hevdvunnet rettighet som ikke kan fjernes, men som likevel blir fjernet med en forordning. Dette er gjort med hjemmel i den samme loven som har til hensikt å beskytte reindriften, sier Bjørklund.

hører leders (ektefellenes) slektninger i rett opp- eller nedstigende linjer til og med søskenbarn...».

– Det er to grunner til at vi ønsker å rydde opp i merkeprotokollen. For det første så er det nå så mange merker at det ikke lenger går an å lage nye snitt for nye merker. For det andre vil denne oppryddingen bidra til å få ned reintallet, sier leder i merkenemnda i Kautokeino, Aslak Andreas M. Eira.

Eira sier videre at det er mange merker i Kautokino som enten ikke er i bruk eller som rett og slett er ulovlige.

– De såkalte stipendmerkene, der folk har reinmerke kun av en grunn; for å få stipend, er en kategori vi klart ønsker bort. Alle som driver med rein og deres barn skal selvfølgelig fortsatt få beholde sine merker, sier Eira.

Juridiske problemstillinger

Gaup regner med at det kan komme opp juridiske problemstillinger i forbindelse med oppryddingen. At folk som i dag har sitt eget merke vil reagere på at de ikke lenger får ha det.

Arbeidet med å få en oversikt over reinmerkene i Kautokeino har så vidt begynt. Det er Reindriftsforvaltningen som har jobben med å kartlegge merkene.

Merkenemnda for Vest-Finnmark skal når dette arbeidet er ferdig ta stilling til om det er grunnlag for å slette merker. Eier av et reinmerke som vurderes slettet vil da varsles på forhånd, slik at man har mulighet for å komme med en tilbakemelding.

Maritex GÁVPI

BOAZODOALLOBIERGASAT REINDRIFTSUTSTYR

Suohpanat, gielat, bealljemearkkat, báttit, spráijat,
Strømeng-niibbit, gápmagat ja kartankat.
Lasso, lassoringer, øremerker, bånd, spray,
Strømeng-kniver, skaller og kartanker.

DUODJI

Náhkkeduujide – sistit, suotnaárpput, áimmit, nálut,
náhkkevuoidasat, bårkobulvarat.
Gávttiide – gáktedinggat, láddit, hearvabáttit ja Kero bieksut.
Det meste til skinnsøm – skinn, senetråd, nåler,
skinnsurning, barkepulver.
Til koffer – stoffer, kleder, pyntebånd og Kero's bieksu.

*Fina min gávppis dahje min neahhtagávppis.
Mii sáddet gálvvuid miehtá riika.
Besøk vårt utsalgssted i Kautokeino eller vår nettbutikk.
Vi sender over hele landet.*

WWW.GAVPI.COM

TLF. 78 48 60 07

Truet fjellrev

Fjellrevens situasjon i Norge er svært alvorlig. I Norge, unntatt Svalbard, er det færre enn 50 voksne fjellrev igjen, og arten er klassifisert som «direkte truet» på den nasjonale rødlisten, ifølge hjemmesiden til Direktoratet for naturforvaltning.

Nye naturoppsynsstillinger

Naturoppsynet i de nye nasjonalparkene og verneområdene blir i år styrket med seks nye naturoppsynsstillinger. Dette vil gi en bedre oppfølging av vernet i form av økt tilsyn med at vernereglene og det øvrige miljølovverket blir etterlevd, ifølge hjemmesiden til Direktoratet for naturforvaltning.

Seiland nasjonalpark

Direktoratet for naturforvaltning har sendt ut forslag til opprettelse av Seiland nasjonalpark på sentral høring.

DN har også sendt ut på sentral høring forslag om opprettelse av Folgefonna nasjonalpark med tilhørende landskapsvernområder og utvidelsen av Børgefjell nasjonalpark i Hattfjelldal og Grane kommuner i Nordland fylke, Namsskogan og Røyrvik kommuner i Nord-Trøndelag fylke, og opprettelsen av Austre Tiplingan landskapsvernområde i Hattfjelldal kommune på sentral høring.

I tillegg har Direktoratet for naturforvaltning lagt ut verneforslaget for Lyngsalpan landskapsvernområde / Ittinjárga suodjemeahcci i Balsfjord, Lyngen, Storfjord og Tromsø kommuner i Troms fylke på sentral høring.

Rein-gjerder

Tornado Wire er spesialist på ståltråd-gjerder for alle typer husdyr og vilt.

Forhandler:

Agentur Roald Kverneland

Karpbukt, 9900 Kirkenes

Tlf. 78 99 69 22 / 959 93 660 - Faks 78 99 69 35

Må rydde selv neste

Siste søppelaksjon i Øvre Anárjohka nasjonalpark

Mye søppel rundt gjeterhyttene i Øvre Anárjohka nasjonalpark utløste i fjor høst en oppryddingsaksjon i regi av Fylkesmannen i Finnmark. Søppel som var samlet inn av reineierne og fjelltjenesten ble fraktet ut med helikopter. Nå varsler Fylkesmannen at eierne heretter må ta ansvaret selv for å holde orden rundt sine hytter.

Tekst og foto: Trond Aarseth, Fylkesmannen i Finnmark

Aksjonen fjor høst var kun mulig å gjennomføre fordi helikopter var tilgjengelig på grunn av forsøk med elgjakt i nasjonalparken. Et av vilkårene for å tillate elgjakta var at all transport i parken foregikk med helikopter og ryddeaksjonen som kostet nesten 75.000 kroner fant dermed inndekning over nasjonalparkbudsjettet.

Et lastebillass med søppel

Eiere av gjeterhytter i nasjonalparken ble orientert om aksjonen gjennom brev forrige vinter, og de ble bedt om å rydde sammen søppel og pakke det i storekker som ville bli levert ved hyttene. Også ved utlevering av storekker ble reineiere som ble påtruffet orientert om aksjonen.

Selve ryddeaksjonen ble gjennomført i midten av september. Noen hytteeiere hadde ryddet fint rundt hyttene og samlet søppelet i storekker som var klar til å bli løftet ut. Her må Čoarvejohk-siida framheves, der det var gjort en eksemplarisk ryddejobb.

Andre hytteeiere hadde ikke ryddet i det hele tatt. Utenfor disse hyttene ryddet Fjelltjenesten med god hjelp fra helikopterpilot Sæther fra Karasjok. Til sammen ble det fraktet ut et stort lastebillass med søppel.

Må selv holde orden

– Dette var andre gang Fylkesmannen sørget for rydding av søppel fra nasjonalparken, og heretter vil vi kreve at eierne selv holder orden rundt sine hytter, understreker vi nå.

– Det bør være unødvendig og uverdig for reindriften at det ligger så mye søppel rundt hyttene, og det kan ikke være så vanskelig å ta med seg søppelet hjem. Dersom forsøpling blir et problem også i framtiden, vil Fylkesmannen vurdere å be kommunene gi pålegg om opprydding. Hvis slike pålegg ikke blir fulgt, kan kommunen eller Fylkesmannen foreta opprydding på hytteeierens bekostning. – Vi håper imidlertid at dette blir unødvendig, avsluttes det fra fylkesmannens kontorer.

gang

«Resultatet» fra søppelaksjonen.
Lasset ble levert på Gairasmoen i
Porsanger.

Store bildet: Søppelet ble samlet i
storsekker og løftet til Helligskogen
med helikopter. Men dette var siste
gang hytteiere slapp å fjerne søp-
pelet selv.

OPPLÆRINGSKONTORET FOR REINDRIFT

søker etter REINDRIFTSLÆRLINGER

Reindrifftsavtalen for 2004/2005 har avsatt midler til avlønning av lærlinger i faget Reindrift. Det vil bli opptak av lærlinger med mulighet for oppstart etter 1. august 2004.

Det søkes etter reindrifftsungdom med Grunnkurs og VK 1 fra videregående skole, som mangler tilstrekkelig reindrifftspraksis for å kunne avlegge fagbrev i reindrift.

Reindrifftsungdom er de ungdom som oppfyller vilkår for utdanningsstipend nevnt i Forskrift til Reindrifftsavtalen, Kapittel 6, § 6-1.

Kravet til søkere er:

- Grunnkurs Naturbruk og Videregående kurs 1 i Reindrift fra Videregående skole, eller at de har fullført et hvilket som helst Grunnkurs og Videregående kurs 1 som må godkjennes av Fagopplæringsavdelingen i fylket, og at de mangler tilstrekkelig reindrifftspraksis til å avlegge fagbrev i reindrift.

Nevn i søknad hvilket reinbeitedistrikt man ønsker opplæring i.

1 lærlingplass er ledig i Rørossamisk område med finansiering fra «Bli lyst» program. Det vurderes også åpnet andre lærlingplasser finansiert utenom Reindrifftsavtalen. Men dette er med forbehold av at annen finansiering innvilges.

Søknad og CV med kopi av vitnemål og attester sendes samlet innen fristen som er 1. juli 2004 til:

OPPLÆRINGSKONTORET I REINDRIFT

9840 VARANGERBOTN

Nærmere opplysninger kan få ved henvendelse til OKR v/Inger Anita Smuk, tlf 78 95 95 97 / 78 95 81 51, mobil 915 43 934 eller email: iasmuk@start.no

OKR har også egen hjemmeside: www.reindrifftsopplaering.no

Søknadsfrist: innen 1. juli 2004.

Adr: 9840 Varangerbotn
Tlf: 78 95 95 97
Mobil: 915 43 934

Fax: 78 95 85 84
E-mail: iasmuk@start.no
Org.nr: 984 481 586

Mer om krumknivens opprinnelse

Krumkniven er ikke en urgammel bruksgjenstand men faktisk en ganske moderne oppfinnelse, skrev vi i Reindriftnytt nr. 3-2003. Noen har stusset på at denne sentrale gjenstanden i reindriften ikke er eldre, og har spurt om dette virkelig er mulig. Vi skal derfor se litt nærmere på hvordan kniven ble utviklet, og når det skjedde.

Av Leif Pareli, Norsk Folkemuseum

Heldigvis har vi gode kildekrifter å bygge på, fra personer som selv var med på arbeidet. I forrige artikkel presenterte vi zoologen Leif Natvig, som sto bak krumkniven «modell 1925». Her skal vi se på arbeidet som lå forut for Natvigs knivmodell. Hele prosessen er beskrevet av en som har hatt innflytelse på samiske samfunnsforhold på mer enn én måte: Teologen og sameforskeren Kristian Nissen, som i årene 1912–1926 hadde stilling som *Statens reindriftsinspektør* – en stilling som var opprettet spesielt for ham, og som forsvant igjen da han i 1926 tok avskjed for å bli domprost i Tromsø. Nissen har redegjort grundig for utviklingen av krumkniven i en artikkel som ble trykt over flere nummer av Norsk Veterinærtidsskrift i 1924: *Renslagtingen og arbeidet for dens humanisering*.

Mange slaktemetoder

Ifølge Nissen var det flere ulike slaktemetoder i bruk hos de forskjellige reindriftsfolk rundt i verden. Knivstikk i hjertet var den vanligste metoden, men det ble også brukt spyd-

stikk, strupekutt, skyting eller kveling (henging), noen steder kombinert med hammerslag mot hodet som «bedøvelse». Innenfor *samisk* reindrift skjelnet Nissen mellom en nordlig metode, med hjertestikk uten bedøvning, og en sørlig metode, der man først stakk dyret i nakken for å bedøve det, og deretter i hjertet. Denne metoden ble brukt i sørsamiske områder både i Norge og i Sverige, og den ble også brukt i sørnorske tamreinlag. Det var motstridende oppfatninger om nakkestykket førte til virkelig bedøvelse, eller om det bare lammet dyret uten å gjøre det bevisstløst.

Krav om bedre metoder

To forhold i samtiden var viktig for utviklingen av bedre slaktemetoder. Det første var fremveksten (på slutten av 1800-tallet) av dyrebeskyttelsesbevegelsen, som rettet søkelyset mot slaktemåter, der det var unødig store lidelser for dyrene. Den andre faktoren var den vitenskapelige forskningen om reinens fysiologi og levesett, som begynte litt senere. Omkring 1920 opprettet den amerikanske stat en vitenskapelig forskningsstasjon for reindrift i Unalakleet i Alaska. (Nissen tidfester opprettelsen til 1922; ifølge Natvig skjedde det i 1920.) Noe slikt fantes den gang ikke i Norge eller andre av de «gamle» reindriftsland, og erfaringene til de amerikanske forskerne fikk derfor stor betydning for arbeidet med nye slaktemetoder også her i Norge.

Forskerne rapporterte at i Alaska drepte inuittene reinen med gevær, mens samene (innvandret fra Norge)

brukte hjertestikk. Dette siste fant forskerne helt forkastelig; selv gikk de inn for skyting eller nakkestikk. De påpekte at det avgjørende for smertefølelsen var om stikket gikk rett ned og bare skar over ryggmargen, noe som bare lammet dyret uten å frata det bevisstheten, eller om stikket ble rettet forover inn i hjernen slik at dyret straks mistet bevisstheten; det var denne siste metoden som burde brukes.

Erfaringer fra Sverige

Det var i Sverige at slaktespørsmålet først ble tatt opp som politisk sak, i 1880-årene. Først ble det anbefalt slag med en spiss hammer i pannen, men reiene avviste denne metoden som helt ubrukelig. Så ble det utviklet en spesiell slaktemaske for rein, men den kom aldri i produksjon, blant annet fordi utbruddet av første verdenskrig ga våpenindustrien annet å tenke på i flere år fremover. Men det ble arbeidet videre med forsøk på døde reinhoder, noe som ga større innsikt i hvordan reinens hjerne og nervebaner var bygd opp og hvordan de fungerte.

De svenske erfaringene kom til stor nytte da arbeidet med bedre slaktemetoder ble tatt opp også i Norge omtrent samtidig. I 1912 var som nevnt Kristian Nissen blitt utnevnt til reindriftsinspektør. (Han hadde tidligere vært sogneprest i Karasjok, og hadde der eksperimentert med å avlive sine egne rein med slaktemaske – mens sognepresten i Kautokeino, Brage Høyem, for sin del avlivet sine reinsdyr med revolver-skudd!) Kort etter utnevnelsen fikk

Hjernestikk.

Hjertestikk.

Nissen en henvendelse fra Norsk Kvindeforening til dyrenes beskyttelse, og han begynte å samle stoff, blant annet om de forsøkene som var gjort i Sverige.

Forsøk hos sørsamene

I 1922 bestemte Landbruksdepartementet at det skulle gjøres forsøk med forskjellige slaktemetoder. Som sted for forsøkene ble valgt Røros, blant annet fordi reinsamene der var interesserte i saken, og i tillegg var der en erfaren lappfogd og en ener-

gisk distriktsveterinær som også viste interesse. Ved siden av de norske deltakerne ble også den svenske ekspert, professor Dahlström invitert til å delta. Forsøkene fant sted på slakteplassen ved Brynildsvollen, på nordsiden av Aursunden, den 6. og 7. desember 1922.

Det ble eksperimentert både med ulike skytemetoder og med forskjellige kniver som var laget for anledningen. Av skytevåpen fant de at revolver var det mest effektive, fordi reinens hornbygning gjorde slaktemaske upraktisk. Men skyting hadde flere ulemper, blant annet førte det til blødning og oppstøt hos dyret, og dessuten kunne det bli store skader, blant annet på skalleskinnet, som reinsamene den gang la stor vekt på å bevare helt og uskadet. I tillegg kom sikkerhetsproblemene med å bruke skytevåpen under reinsamlingene, der det jo var hektisk aktivitet og

uoversiktlige situasjoner, og ofte mange mennesker tilstede. De fleste reineierne var da også sterkt i mot å bruke skytevåpen.

Vinner ble: Krumkniven

Det var derfor nakkestikket, og de nye knivtypene, som fikk mest oppmerksomhet. Fire ulike modeller av kniver var laget på forhånd; alle var krumme, ut fra de erfaringene som var gjort i Alaska med slike modeller. Resultatene var gode, og modellen «1A» ble kåret til den beste. I rapporten fra distriktsdyrlege Fridrichsen

ble derfor denne modellen fremhevet som den som burde settes i produksjon og spres til alle landets reindistrikter. Det skjedde også kort etter. Norske Dyrebeskyttelsesforeningers Landsforbund bekostet produksjonen av et større antall kniver, og fikk dem spredt rundt i landet. De engasjerte også reineier Lars Holm fra Røros som «vandrelærer» i bruken av den nye kniven.

Et par år senere grep så zoologen Natvig fatt i denne første modellen og utviklet den videre, med særlig vekt på hvordan den skulle slipes for å fungere best mulig. Natvig forsto at kniven måtte være så lett å bruke, og gi så gode resultater, at reineierne uten videre ble overbevist om at den var bedre enn den gamle kniven de var vant til, ellers ville den ikke ha sjanse til å slå gjennom i reindriftemiljøene. Han finjusterte derfor kniven, forkortet bladet noe og prøvde forskjellige slipinger. Dessuten merket han behovet for at det ble laget en passende slire til den nye kniven, slik at den kunne bæres i beltet og alltid være for hånden under slaktingen. Lars Holm hadde allerede laget en slire til sin egen kniv, bygd på en gammel sørsamisk sliretype. Nå fikk Natvig laget flere slike. Noen av dem havnet siden på Norsk Folkemuseum, sammen med de forskjellige knivmodellene han hadde eksperimentert frem. Der vitner i dag samlingen av krumkniver om et viktig utviklingsarbeid i den samiske reindriften historie.

De to bildene er tatt av Leif Natvig på slakteplassen på Haugen ved Brynildsvollen, i Riast-Hyllingen reinbeitedistrikt, under slaktingen i november 1924. Det er reineier Lars Holm som begge ganger fører kniven. På det ene bildet viser han utgangsstillingen for hvordan reinen skulle stikkes med den nye slaktekniven, ved å holde dyrets hode bøyd fremover og stikke ned i nakkehullet. På det andre bildet viser han hjertestikket, som ble gjort med vanlig, rett kniv.

Overvintrings- skader på Seiland

Grunneier Britt E. Larsen på Seiland ønsker ikke at det skal overvintre rein én vinter til på øya i Vest-Finnmark. Larsen får ifølge Finnmark Dagblad støtte fra miljøvernrådgiver Tom Eirik Ness i Hammerfest kommune.

– Reinen har ødelagt eien-
dommen min. Det irriterer meg
grenseløst. Jeg nekter å godta at
reinen skal overvintre én vinter
til, sier Larsen til Finnmark Dag-
blad.

Larsen sier videre til avisa at
hennes harme mot reindriftssa-
mene ikke skyldes en mangeårig
konflikt mellom kystbefolkning-
en og reindriftssamene.

Ness sier til Finnmark Dag-
blad at han ikke kan si at skadene
i naturen skyldes om reinen har
overvintret, men at en kan se av
skadene at området er brukt in-
tensivt til reinbeite.

Assisterende reindriftssjef,
Johan Ingvald Hætta, sier til
Finnmark Dagblad at det som
skjedde på Seiland sist vinter er
et engangstilfelle og at det ikke er
aktuelt å bruke Seiland til vinter-
beite.

Økt slaktekapasitet i Finnmark til høsten

Reindrifftsforvaltningen oppfordrer
aktører som ser muligheter for å
kjøpe og drive inntil 2 slaktebusser
snaest mulig fremme sin søknad med
skisse til forretningsidé til Reindrif-
tens utviklingsfond (RUF). RUF har
sitt møte den 28. juni 2004, og Rein-
drifftsforvaltningen må ha søknaden
innen 15. juni 2004.

Målet er å ha alt på plass innen slak-
tesesongen starter i september, derfor
haster det nå med å få potensielle
søkere på banen snaest, sier assiste-
rende reindriftssjef Johan Ingvald
Hætta. Videre sier Hætta at søkna-
den må gå i to omganger, der RUF i
første omgang gir et tilsagn til aktuell
søker om å jobbe videre med sin for-
retningsskisse og gjøre eventuelle
avtaler om kjøp av slaktebuss. Det er
også klart at det er helt nødvendig for
søker å søke veiledning hos Mattil-
synet og Statens forurensingstilsyn i
søknadsprosessen mht. krav som stil-
les for slik aktivitet, sier assisterende
reindriftssjef Hætta.

Med bakgrunn i erfaringene fra
slaktesesongen 2003/2004, er Staten
v/Landbruksdepartementet og

Norske Reindriftssamers Landsfor-
bund (avtalepartene) enige om å få
etablert flere muligheter for slakting
av rein. Spesielt er det behov for å
bedre muligheten for tidligslakting i
Vest-Finnmark og Karasjok.

Avtalepartene er enige i at det
gjennomføres en engangsomdispone-
ring på 5 mill kroner i 2004 fra av-
setningen til innløsning av drifts-
enheter til å bedre slaktekapasiteten,
herunder til innkjøp og drift av inntil
2 slaktebusser. Slaktebussene skal ha
sitt hovedvirkeområde i Finnmark og
sikre og bedre muligheten for tidlig-
slakting i Vest-Finnmark og Karasjok
før reinen kommer inn på vinterbei-
tene. Videre forutsettes det at søker i
sin søknad gir en beskrivelse av hvor-
dan man skal sikre omsetningen og
eventuell videreføring av den rei-
nen som slaktes på bussen. For å øke
slaktekapasiteten ytterligere i Finn-
mark, er avtalepartene enige om å
oppfordre til at det inngås avtaler
mellom reieneierne og de eksisterende
slaktebussene. Dette kommer frem i
St.prp. nr 65 (2003-2004) Om
reindrifftsavtalen 2004/2005.

Finlandsveien 14
9730 Kárášjohka
Čállá boazodoalu áššiin
E-poasta: minaigi@minaigi.no
Tlf: 784 69 700 - Faxes: 784 69 710

Bruk PC til å fylle ut:

- Reindrifftsregnskap m/Næringsoppgave
- Opplæring
- Datakurs for reindriffts-næringen

Pakketilbud!
Kontakt oss på post@reindata.no
eller 78 99 21 50
Nyheter finner du på www.reinportalen.no

Selg din kunnskap

– ikke bare kjøttet

Svenske reineiere i Kiruna og Gällivare vil spe på inntekten med å be utenlandske turister om å komme og bo på sommerboplassene. Et krevende konsept men fullt mulig og et alternativ til å være avhengig av en stor flokk og høyt slaktevolum.

Av Per Torbjørn Jystad

– Kanskje kan man klare seg med litt mindre rein og heller selge mer av den unike kunnskapen og levesettet vi har, spør den kjente svenske reineieren og forretningsmannen Nils-Torbjørn Nutti som er daglig leder i selskapet Sápmi Journeys.

I Kiruna har han vært sentral bak oppbyggingen av et turisttilbud basert på reindriftnæringen. I fjor fikk han kommunens næringspris for anlegget. Nytenkning er viktig, og denne sommeren vil grupperingen med bedrifter han representerer, starte og selge turer for turister

Laila Spik, markedsfører seg som samisk kulturmedarbeider. Spik setter strenge krav til innhold i de opplevelsene hun vil selge. Bruk av naturen, levesettet og den unike samiske kunnskapen er basisen. Turistene kan få bo sammen med familien til hennes søster.

Foto: Per Torbjørn Jystad

som vil komme ut og bo på sommerboplassene i en eller flere dager.

– Vi vil la turistene følge familiene og deres arbeid med flokken. Det er krevende og stiller høye krav for de som vil være vertskap, men produktet er attraktivt og kan være godt betalt, sier Nutti som under messen Vildmark & Äventyr 2004 i første rekke markedsfører Nutti Sami Siida.

Eco-turisme

I Sverige er det ca 40 mer eller mindre profesjonelle aktører som selger

samisk turisme. Kiruna/Gällivare er kjerneområdet og Nutti viser til at ca. 70 prosent av turistene er utlendinger. Vinterstid er det ikke minst ishottellet i Jokkasjervi som trekker turistene til Lappland. Kjøring med rein og besøk hos reindriverne står sentralt. Sommerstid er det alt fra busslaster til enkeltpersoner som skal oppleve det samiske på sin ferd på Nordkalotten.

– Vi tar alene bare i Kiruna hånd om ca 10.000 turister i løpet av året, skyter Nutti inn.

I sin første kontakt med det samiske er det fortsatt mange som tror at samene lever som et urfolk ute i gammene, forteller han. Situasjonen er langt fra slik og det fleste blir lettet når de hører at både dusj og toalett er tilgjengelig.

I bunn ligger et fokus på det økologiske. Nuttis foretak er blant annet sertifisert hos den svenske ecoturisme-/økoturismeforeningen. Økoturisme betyr ikke nei til motorisert ferdsel, men for eksempel snøscooteren skal ikke brukes til safari-kjøring. Sommerstid har reindriftsnæringen også unike muligheter å by på, der naturen står i sentrum. På sommerboplassene er mye av den tradisjonelle kulturen og levesettet beholdt. Det gir en unik mulighet til å formidle det samiske gjennom å la turistene være med i de daglige gjøremål.

Skal være godt betalt

Det skal også lønne seg å åpne opp gammen for vilt fremmede turister. En pris på 12.000–15.000 kroner per person for en liten uke, mener han er riktig nivå.

– Men husk at det inkluderer alt fra turistene ankommer Nord-Sverige og til de er på vei hjem igjen. Dette krever god planlegging og tilrettelegging hele veien av flere enn bare vertskapsfamilien. Familien som er vertskap, står også selv overfor en krevende jobb i sitt arbeid med å formidle kunnskap og opplevelse, understreker han.

Ved siden av Nutti har også Laila Spik en stand på Villmarksmessen der hun fokuserer på å selge opplevelser ute hos reindriftsfamiliene. Spik fokuserer på levesettet og det unike i at både den samiske befolkningen og reinsdyrene har overlevd i ett karrig land med et tøft klima. Planter, redskap, levemåte, driften, flokken, klær og ikke minst maten er viktig for å formidle den samiske kulturen på en troverdig måte. Hun har satt prisen for en ukens tur til drøye 8000 kroner per person. Driftsenheten hun bruker som base er det søstere og hennes familie som har.

Laila Spik var på sin første store messe. Hun tror hun kommer tilbake på flere.

God respons

Spik synes hun har fått god respons på sitt produkt på messen Vildmark & Äventyr 2004 i Stockholm palmehelgen. Det er første gang hun prøver å selge seg inn på en slik arena. Standen har hun laget selv. Som forfatter og litt multikunstner har hun egenkapene som skal til for å lage et konsept som ser tiltrekkende ut.

For Nutti er villmarksmessene blitt en innarbeidet salgsarena. Nå på vårparten er det fisketurer og jakt som står sentralt.

– I alt besøker jeg vel cirka 10 store messer i året. Langt fra alle har en slik mulighet, for det er dyrt og tidkrevende å satse på en slik måte. Men for oss er det viktig, poengterer han.

Nutti brenner også for å markedsføre Sápmi og ikke bare Lappland. Sápmi kunne vært en sterk merkevare.

– Må by på oss selv

På villmarksmessen er Nutti og Spik sammen med to andre utstillere de eneste som representerer utelukkende det samiske. Noe reinprodukter og reinskinn er til salgs på et fåtall andre stands, men brorparten av messen er viet fiske og aktivt turliv med terrengsykling, kajakk, klatring og mye moderne turutstyr. Men samutstillingen Kiruna-Gällivare Lappland har også et jevnt sig av besøkende. Kanskje er det noe av urkraften som lokker.

– Vi er jo heldige som har våre samiske klær å spille på. Alle vet hvem vi er og vi er også godt synlige med våre drakter. Dette handler jo også om å by på seg selv uten at det skal ligne på verken sirkus eller prostitusjon, sier Nils-Torbjorn Nutti.

Klatreveggen var nok mest populær for de yngste, men også det samiske trakk besøkende.

Nils-Torbjörn Nutti forsøker i første rekke å selge inn jakt- og fisketurer på Villmarksmessen i Stockholm. Men til sommeren går man også i gang med et prøveprosjekt der målet er å selge ukesturer for turister som vil leve ute på sommerbo-plassene sammen med reineierne.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Boazobeatnagiid ferte boahkuhit

Må vaksinere gjeterhunder

Odda EU-gáibádus golggotmánu 1. beavvi rájes gáibida ahte buot Norgga guodohanbeatnagat, mat fitnet Suomas, galget boahkuhuvvot.

Agnar Berg
Jorgalan: ImO

Golggotmánu 1. beavvi ásahit EU-riikkat odda ellidnjuolggadusa, mii guoská earret eará beatnagiid fievrri-deapmái miellahttoriikkaid gaskka ja eará riikkain EU-riikkaide.

Suopma lea rabiesriikka

Odda mearrádusas daddjo earret eará ahte beatnagiin, maid áigot riikkarájiiid rastá fievrredit, galgá leat iežaset «pássa», mas mui taluvvo makkár boahkuid beana lea ožžon, makkár dearvvašvuohta lea, ja nu ain. Pássa galgá leat identifiserennummar, mii lea seamma go beatnaga iežas sierra identifiserennummar.

Go Suopma lea nugohčoduvvon rabiesriikka, de galget beatnagat mat bohtet Norggas, gos ii leat rabies, leat boahkuhuvvon rabiesdávdda vuostá ovdal go buktojuvvojit Supmii. Boazodollui mearkaša dát ahte eai sáhte boazodoallobeatnagiid váldit boazobargui Supmii, omd. rátkimiidda, jus dat eai leat boahkuhuvvon. Ii ge leat vejolaš vuojistit Suoma bokte Romsii boahkutkeahtes beatnagiin. Boahkuheapmi lea sihke áddjás ja divrras hommá.

Fargga lea lobibeapme boahkutkeahtes beatnagiid fievrredit Supmii, vaikko vel áigu ge dušše bohccuid viežžalit Suomas dahje vuodjit Suoma bokte.

Om kort tid vil det ikke være mulig å ta uvaksinerte gjeterhunder med til Finland enten det er for å hente rein, eller det er i forbindelse med transport gjennom Finland.

Govven/foto: Per Torbjørn Jystad

Ádjána jahkebeali

Vuos galgá beana identitehta-merkejuvvot ja boahkuhuvvot rabiesdávdda vuostá. Dasto váldo beatnagis varraiskkus oaidnin dihte lea go boahkuheapmi doaibman. Dáinna ádjána goit jahkebeali ja máksá 1500 kruvnos bajás.

– Mii leat dál ráhkadeame njuolggadusa mii heiveha EU-mearrádusa Norgga láhkii. Son guhte rasttilda Suoma ráji beatnagiin, galgá dan dahkat duollobáikkis gos leat duollárat, ja boazobeatnagat eai čuldojuvvo mearrádusas, mui tala Biebmobearráigeahču seniorráddeaddi Arild Pettersen.

– Jus soamis bohtá Supmi boah-

kutkeahtes beatnagiin ávdin duollostášuvnna bokte ja dasto bissehít Norgga duollárat go fas lea máhccame Norgii, goddojuvvo go beana dalle?

– Ii goddojuvvo gal, muhto dat ii luitujuvvo Norgii šat, vástida Pettersen.

NBR' jodiheaddji Iskkon Máhte Áslat lohká ahte go odda EU-ortnet lea ráhkaduvvon dan vásti vai eastada dávddaid njoammumis, de dáidá buoremus ahte boazodoallu dohkkeha dan, ii ge oza čuldojuvvo mearrádusas. Seammas oaidná son ahte njuolggadus dagaha váttisvuodaid boazoeaiggáidida dassázi go leat boahkuhan beatnagiidset.

En ny EU-forordning som innføres 1. oktober krever at alle norske gjeterhunder som skal innom Finland må rabiesvaksineres.

Av Agnar Berg

1. oktober innfører EU-landene en ny kjæledyrforordning som regulerer transport av blant annet hunder mellom medlemslandene og fra tredjeland inn til EU.

Rabieslandet Finland

Den nye forordningen går ut på at blant annet hunder som transporteres over landegrensene skal ha et eget «pass» med opplysninger om hvilke vaksiner hunden har, dens helsetilstand og så videre. Passet skal også ha et identifikasjonsnummer som skal samsvare med hundens eget

unike identifikasjonsnummer.

Da Finland er et såkaldt rabiesland skal hunder fra Norge, som er et rabiesfritt land, være rabiesvaksinert når de skal inn i Finland. For reindriften betyr det at en ikke kan bruke ikke-vaksinerte hunder i Finland i forbindelse med skilling eller andre oppdrag. Det vil heller ikke være mulig å ta for eksempel snarveien gjennom Finland til Troms med en ikke-vaksinert hund. Vaksinasjonsprosessen er både dyr og tar lang tid.

Tar seks måneder

Først skal hunden identitetsmerkes og rabiesvaksineres, så skal det tas blodprøve av hunden for å se om vaksinen har virket. Denne prosessen tar minst et halvt år og koster fra 1500 kroner og oppover.

– Vi holder nå på og lager en forskrift som vil få «bakt» EU-forordningen inn i norsk rett. De som krysser grensen til Finland med hunder må gjøre det på et betjent tollsted og det vil ikke bli gitt noen dispensasjoner for hunder som er brukt i reindriften, sier seniorrådgiver Arild Pettersen i Mattilsynet.

– Hvis en kommer seg inn i Finland med en ikke-vaksinert gjeterhund gjennom en ubemantet tollstasjon og blir stoppet av tollere på veg inn i Norge igjen, blir hunden avlivet?

– Nei, men den blir avvist. Det vil si at den ikke kan komme inn i Norge, sier Pettersen.

Leder i NRL, Aslak J. Eira, sier at siden den nye EU-forordningen er laget for å hindre smitte av sykdommer så er det kanskje best at reindriften godtar den og ikke prøve å søke om unntak. Samtidig ser han at den vil skape problemer for flere reineiere før de får vaksinert hundene sine.

Status for ulv

Foreløpig statusrapport over ulveflokker og ulvepar vinteren 2003-2004 viser at det er påvist elleve familieggrupper og åtte potensielle ulvepar i Skandinavia, ifølge Direktoratet for naturforvaltning.

Villrein overvåkes fra verdensrommet

Villreinen på Hardangervidda overvåkes av moderne teknologi, kombinert med biologisk forskning. Ved hjelp av satellittbilder og fjernmåling kartlegges reinens beiteområder. Radiosendere på reinen forteller hvordan den bruker arealene. Oppdragsgiver er Statens vegvesen, Vegdirektoratet, ifølge hjemmesiden til Norsk institutt for naturforskning.

Villreinjegeren – snart utgått på dato?

Rekruttering av nye jegere anses som en av de viktigste utfordringene for villreinjakten fremover. Den typiske villreinjegeren er en mann med gjennomsnittsalder på rundt 50 år bosatt i en bygd nær fjellet. Det kommer frem i en ny undersøkelse fra Norsk institutt for naturforskning.

De «fire store» i Hedmark

Hedmark fylke er det eneste stedet i Norge hvor både ulv, jerv, bjørn og gaupe lever i samme området. Dermed er de fire store tilbake i sitt opprinnelige element, ifølge Norsk institutt for naturforskning.

Mattilsynet og reindriften

Det er Mattilsynets regionkontor for Troms og Finnmark i Kautokeino og de åtte distriktskontorene underlagt regionkontoret som får mest å gjøre med reindriftsspørsmål.

Av Agnar Berg

Forskjellen for reindriften nå og før Mattilsynet ble opprettet, er at reindriften nå kun har ett «tilsyn» å forholde seg til.

Før jul i 2002 var det en beinhard kamp mellom Harstad og Kautokeino om hvilket av de to stedene som skulle få regionkontoret for det nye Mattilsynet i Troms og Finnmark. Kautokeino trakk til slutt det lengste strået.

Slik Mattilsynet er oppbygd så er det distriktskontorene som har direkte kontakt med «brukerne». Regionkontorene har koordineringsansvaret for avdelingskontorene og er også ankeinstans hvis «brukerne» får avslag fra distriktskontorene.

Veterinær Herdis Gaup Aamot er seksjonssjef for tilsynsavdelingen ved

Veterinær Herdis Gaup Aamot er seksjonssjef for tilsynsavdelingen, mens Magnar Evertsen er seksjonssjef for administrasjonen ved Mattilsynets regionkontor for Troms og Finnmark i Kautokeino.

Foto: Agnar Berg

Mattilsynets regionkontor i Kautokeino. Gaup Aamot sier at det er nok av arbeidsoppgaver når det gjelder reindriften.

– En av de viktige sakene i begynnelsen blir å lage en beredskapsplan for eventuelle sykdomsutbrudd i reinflokkene. Vi skal sammen med Reindriftnyttet også se på beredskapen når det gjelder låste beiter. Dette arbeidet vil Reindriftnyttet

ta initiativ til, sier Gaup Aamot.

Gaup Aamot sier videre at Mattilsynet med tiden vil ta initiativ til å etablere faggruppen for rein. Faggruppen vil behandle høringssaker som er relevante for reindriften.

Seksjonssjef for administrasjonen ved Mattilsynets regionkontor i Kautokeino, Magnar Evertsen, sier til Reindriftnyttet at 2004 blir et innkjøringssår for regionkontoret.

– Regionkontoret er godt igang med å få besatt alle stillingene, men fremdeles gjenstår en del utfordringer før kontoret er i full drift, sier Evertsen.

I disse dager flytter regionkontoret fra de midlertidige lokalene i det gamle helsesenteret til mer hensiktsmessige lokaler i Siva-bygget i Kautokeino.

Inkludert distriktskontorene vil det være cirka 90 ansatte i region Troms og Finnmark. På hovedkontoret i Kautokeino vil det være 10–12 ansatte når alle stillingene er besatt.

Om Mattilsynet

Mattilsynet har overtatt ansvar og oppgaver som tidligere ble utført av Statens næringsmiddeltilsyn, de kommunale næringsmiddeltilsynene, Fiskeridirektoratets sjømatkontroll, Statens dyrehelsetilsyn og Statens landbrukstilsyn.

Mattilsynet har 64 distriktskontorer spredt over hele landet. Distriktskontorene utfører alt tilsyn

og utgjør dermed grunnpilaren i Mattilsynets virksomhet med totalt cirka 940 ansatte. I tillegg har Mattilsynet åtte regionkontorer: Kautokeino, Sortland, Steinkjer, Bergen, Bø, Ås, Brumunddal og Sandnes som koordinerer arbeidet ved tilhørende distriktskontorer. Ved regionkontorene er det cirka 230 ansatte.

Muitosátni

Morrašiin gulaimet ahte Iskkon-Máhte lei vadjolan. Iskkon-Máhte vadjolemiin massii boazodoallu jurddašeddji olbmo geas lei máhttu servodaga dárbbuide. Iskkon-Máhte čájehii juo soadi áigge ahte son lei servodatberošteaddji go son barggai ángirrit ja duostilit veahkaváldiid vuostá. Iskkon-Máhte eallin lei boazodoallu. Son barggai viššalit ovddidit boazodoalu dili ja lei earret

eará Guovdageainnu johttisámiid searvvi jodiheaddji, NBR stivrra miellahttu ja áirras Guovdageainnu suohkanstivrras. Son oinnii dárbbaslažžan fievrridit árbevirolaš máhtu buolvvas bulvii, vai sámi boazodoallu seailu. Son lei lunddo-laš siiddasit. Mii geat beasaimet suinna humadit ja sus oahppat, leat giitevaččat. Iskkon-Máhte oinnii ahte boazodoallu ii birge akto.

Danin ledje sus allíanssat sihke suodjalusas ja mearariikkas ja muđui servodagas.

Mii muitit Iskkon-Máhte giitevašvuodain. Ráfi lehkos su muittuin.

*Ellen Inga O.
Boazodoallohoavda*

Ánttá-Máhte Máreha, Marit Sara Eira, muitun

Morašmielain leat gullan ahte Ánttá-Máhte Máret lea vadjolan eret. Eat livčče suinna gal háliidan dál juo earrodearvuodaid dahkat. Son lei čalbmáičuohcci leaččai dal siiddaeamiit boazobarggus, poli-tihkkemin, duddjomin, ruovttu-bargguid bargamin, árbevieruid doalaheami-áŋgiruššamin, kultur-bargguid ovddideamen dahje márkaniin vuovdaleamen iežas dujiid.

Ánttá-Máhte Máreha eallin lei boazodoallu, ja eallorávdii son loahpa-hiige beivviidis. Gieskat lohkkiiid-čállois loahpahage sániiguin: «– Ja mun lean okta dain nissonolbmuin gii lean leamaš buot bargguin mielde mat juo ležžet boazodoalus». Son didii mo buoremusat birget boazodoalus ja oahpahii dan iežas mañis-bohttiide.

Ánttá-Máhte Máret áŋgiruša bealuštit nissonolbmuid saji boazodoalus. Son oaivvildii ahte nissonolbmot gal leat agibeavvi leamaš mielde boazobargguin, nu guhká go olbmot leat siiddastallan. Su mielas nissonolmmoš gal birge hui bures boazobargin go lea čada oahppan buot bargguid ja lonahuvvan buot bargguide. Son ii dohkkehan hejohit nissonolbmo barggu boazoealáhusas. Dát eai lean guoros sánit su bealis. Ieš han lei buoremus ovdamanni ja ovdamearkan dán oktavuodas. Son lei duostilis ja váibat-

keahtes nissonolbmuid vuoigatvuodaid bealusteddji.

Ánttá-Máhte Máret deattuhii eará čállois ahte son earenoamážit bargá hui ollu dan dihtii ahte mánát ja nuorat ožžot rivttes oahpu boazoealáhussii, ja danin searastalai oahpahit bearašboazoealáhusa árbevirolaš vuogi mielde. Boazodoalu oahpaheami oktavuodas čállá ahte juohkehaš gii galgá dahje áigu bohccuiguin bargat, ferte hui rivttes oahpu oazžut. Guohtuneatnamiid ferte dovdat ja vel hui čábbát ja rivtes ládje daiguin meannudit ja rivtes áigái vai bohccuin lea buorre dilli ja buorre dikšu. Son dovddai stuorra ovddasvástádusa dán ovddas go son lea oppa su eallinagi johtalan bohccuid fárus, ja lea dutkan buot beliid mat gullet boazoealáhussii ja maddái man olu dárbbasa oahppat go galgá ceavzit dán ealáhusas. Son viššalvuodain barggai ahte ealáhus galgá bissut boahte buolvvaide maddái. Su rávvagat leat dákkárat: «De ferte hui čeahppi ja várrogas guohtuneatnamiiguin. Ja dárbbasa gal vel hui buori oahpu oazžut dovdat bohccuid juohke ládje ja bohccoluonddu maid. Ja ferte máhttit maid bagadallat nuppiid olbmuid maid; sihke čoarvvis, guolggas ja muđui hámis, ja vel oahpásmuvvat bohccui nu bures ahte diehtá náli, makkár nális lea guhtetge, guhte áldu addá miesi dahje birgeha miesi

juohke jagi. Muhto luondu lea nu movt lea, ja mii olbmot fertet oahppat buot lágan dilálašvuodain birget ja birgehit ealáhusa. Boazoeaiggádat leat ieža fuobmán movt lea buoremus guhtiige nu ahte eanan ii galgga billahuvvat. De hal gal birge ieš guhtet su dilálašvuodas, go lea buori oahpu ožžon leat várrogas guottet-eatnamiiguin ja bohccuiguin juohke dáfus. Nu leage máttarvánhemiid ja vanhemiid oahppu leamaš ja nu hal leatge bisson guotteteatnamat nu čábbán ja buorin čudiid duháhiid jagiid, ja nu ain galggašii bisuhuvvat dás mánga čuohte buolvvaide ja bisos árbevirolaš oahpaheapmi alla árvvus.»

Sámi servodahkii lea stuorra vahát massit Ánttá-Máhte Máreha nu árrat, ja erenoamážit dát cuohcá boazosámi birrasii. Guovdageainnu servodat lea massán hui mearkkašahhti sámi kulturárbbi sealluheaddji ja servodat berošteaddji olbmo. Su lagamuččaide ja mañisboahttiide lea diedusge lossa moraš massit searas eatni, áhku, máttar-áhku, vuotnáma, vuonetbeali ja vuonesása. Doaivut áigi geahpeda lagamuččaid morraša.

Mii muitit Ánttá-Máhte Máreha giitevašvuodain ja árvvusatnamiin.

*26.04.04 Juvvin-Ristin Máret,
Máret Sára*

B-blad

NORGE

ISSN 0333-4031

Returadresse:
REINDRIFTSFORVALTNINGEN
Postboks 1104, 9504 Alta

Adresser i Reindriftsforvaltningen

Alta

Postboks 1104, 9504 Alta
Tlf. 78 45 70 20 - Faks 78 45 70 49
E-post: alta@reindrift.no

Øst-Finnmark

Boks 174, 9735 Karasjok
Tlf. 78 46 87 00 - Faks 78 46 87 01
E-post: karasjok@reindrift.no

Vest-Finnmark

9520 Kautokeino
Tlf. 78 48 46 00 - Faks 78 48 46 10
E-post: kautokeino@reindrift.no

Troms

Boks 1183, 9326 Bardufoss
Tlf. 77 85 09 40 - Faks 77 85 09 49
E-post: moen@reindrift.no

Nordland

Sjøgata 78, 8200 Fauske
Tlf. 75 60 02 60 - Faks 75 60 02 61
E-post: fauske@reindrift.no

Nord-Trøndelag

7760 Snåsa
Tlf. 74 13 80 50 - Faks 74 13 80 51
E-post: snaasa@reindrift.no

Sør-Trøndelag/Hedmark

Boks 121, 7361 Røros
Tlf. 72 41 15 46 - Faks 72 41 00 72
E-post: roros@reindrift.no

www.reindrift.no